

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНІЙ ІНСТИТУТ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор АДІ ДВНЗ «ДонНТУ»
М.М. Чальцев
11.01.2012 р.

Кафедра «Суспільні науки»

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВознавство»
(ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ
ВСІХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ)**

20/45-2011-01

«РЕКОМЕНДОВАНО»
Навчально-методична комісія
факультету «Економіка та
управління»
Протокол № 2 від 16.11.2011 р.

«РЕКОМЕНДОВАНО»
Кафедра «Суспільні науки»
Протокол № 5 від 15.11.2011 р.

УДК 34 (07)

Методичні вказівки до організації самостійної роботи з дисципліни «Правознавство» (для студентів заочної форми навчання всіх спеціальностей) [Електронний ресурс] / укладач: М.А. Шипович. – Електрон. дані. – Горлівка: ДВНЗ «ДонНТУ» АДІ, 2011. – 1 електрон. опт. диск (CD-R); 12 см. – Систем. Вимоги: Pentium; 32 RAM; WINDOWS 98/2000/NT/XP; MS Word 2000. – Назва з титул. екрану.

Вказівки відповідають дисципліні «Правознавство» для підготовки бакалаврів. Навчально-методична розробка містить організаційно-методичні вказівки щодо підготовки семінарських занять, написання контрольної роботи, підготовки до іспиту з дисципліни «Правознавство», а також нормативну, навчальну і методичну літературу до курсу.

Укладач: Шипович М.А., к.і.н., доц.

Відповідальний за випуск: Ковальова О.В., к.і.н., доц.

Рецензент : Алієв Ш.Г., к.ф.н., доц.

©Державний вищий навчальний заклад
«Донецький національний технічний університет»
Автомобільно-дорожній інститут, 2011.

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1 Робоча навчальна програма курсу «Правознавство»	6
Розділ 2 Основні завдання курсу «Правознавство»	12
Розділ 3 Плани семінарських занять з курсу «Правознавство»	13
Семінар №1 Основи теорії держави.....	13
Семінар №2 Основи теорії права	17
Семінар № 3 Конституційне право України	21
Колоквіум № 1 Основні права та обов'язки громадян України.....	24
Розділ 4 Методичні рекомендації щодо написання контрольної роботи з «Правознавства»	28
4.1 Вимоги до написання контрольної роботи.....	28
4.2 Перелік запитань до контрольної роботи	28
4.3 Перелік задач до контрольної роботи.....	32
Розділ 5 Методичні рекомендації щодо підготовки до підсумкового контролю знань студентів	42
5.1 Перелік запитань до модульно-рейтингового контролю знань ...	44
5.2 Перелік запитань до іспиту.....	48
Список рекомендованої літератури.....	49
Додаток А	54
Додаток Б.....	55

ВСТУП

На етапі становлення громадянського суспільства, суверенної демократичної української держави, інтеграції України до Європейського співтовариства особливого значення набуло завдання підвищення рівня правосвідомості та правової культури громадян. Ефективне розв'язання цього завдання прямо пов'язане з правовим вихованням та юридичною освітою населення. Насамперед, це стосується навчання й виховання молодого покоління та майбутніх фахівців, які повинні не лише знати й неухильно дотримуватися вимог законів та інших нормативно-правових актів, але й уміло застосовувати їх у своїй практичній діяльності та побуті.

Особливої актуальності загальна юридична освіта набула й з огляду на проведення в Україні конституційно-правової реформи. Розуміння основ функціонування держави, конституційного, виборчого, адміністративного, цивільного, трудового, кримінального та інших галузей права стає необхідною умовою активної життєвої позиції фахівця та кожного громадянина України. Без глибокого знання змісту прав, свобод, обов'язків, механізмів їх здійснення та гарантій реалізації неможливі демократизація нашого суспільства, розвиток сучасної цивілізації та правова культура населення. Унаслідок цього підвищуються вимоги до студентів щодо належного рівня знань основ правознавства та опрацювання практичних навичок застосування правових норм у повсякденному житті.

Запропоновані методичні вказівки підготовлені відповідно до програми курсу «Правознавство», який вивчають студенти всіх спеціальностей АДІ ДВНЗ «ДонНТУ», і можуть використовуватися для організації самостійного отримання знань та оволодіння правозастосовними навичками.

У процесі підготовки методичних вказівок було враховано практику застосування вітчизняного законодавства та останні наукові й методичні розробки.

За структурою вказівки складаються з 5 розділів, які вміщують робочу навчальну програму курсу «Правознавство» для студентів всіх спеціальностей та його основні завдання, плани семінарських занять, які охоплюють основи знань з теорії держави та права, а також конституційної галузі права.

До семінарів запропоновані різні типи завдань: теоретичні питання для самостійного опанування матеріалу; тестові завдання-тренінги; задачі; перелік статей для реферування та теми для доповідей.

Методичні вказівки містять розділ, присвячений правилам підготовки, написання та оформлення контрольної роботи з правознавства

студентами заочної форми навчання, а також перелік запитань та юридичних задач.

Перелік рекомендованої літератури складається з кількох видів джерел: нормативної, навчальної (основної та додаткової), методичних посібників і вказівок. Знайомство з положеннями нормативної та навчальної літератури необхідне для опанування студентами теоретичних основ теми та розв'язання запропонованих завдань. Перелік додаткової літератури передбачений для поглибленого вивчення питань з кожної теми.

Мета методичних вказівок – формування у студентів навичок самостійної роботи з нормативно-правовими, літературними джерелами, навчальною літературою, вмінь щодо правильного розуміння й тлумачення законів, застосування норм права до конкретних життєвих обставин, обґрунтування власних висновків теоретичного та практичного характеру.

Виконання викладених у вказівках завдань допоможе також сформуванню належного рівня правосвідомості молоді, дозволить студентам належним чином зорієнтуватися в суспільних правовідносинах, опанувати норми чинного законодавства для їх використання та належного дотримання в повсякденному житті.

РОЗДІЛ 1 РОБОЧА НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА КУРСУ «ПРАВознавство»

1. Виникнення держави і права

Основні закономірності виникнення держави і права. Особливості формування держави у різних народів. Різноманітні теорії виникнення держави. Виникнення юридичного права у різних народів. Типи держави і права. Роль держави і права в організації суспільства і здійсненні політичної влади.

2. Основи теорії держави

Сутність держави в її інституціональному, субстанціональному, атрибутивному та міжнародному значеннях. Характерні ознаки держави. Розуміння держави філософами і вченими на різних етапах її розвитку. Місце і роль апарату держави в її механізмі. Функції держави. Форма держави. Форми правління, форми державного устрою і форми державно-правового режиму. Форми взаємодії держави та об'єднань громадян. Основні теорії сутності та соціального призначення держави у суспільстві.

3. Загальна характеристика громадянського суспільства і правової держави

Громадянське суспільство. Суть і соціальне призначення правової держави. Ознаки громадянського суспільства. Ознаки та принципи правової держави. Суть верховенства права. Структура громадянського суспільства. Роль приватної власності у структурі громадянського суспільства. Співвідношення громадянського суспільства і правової держави. Напрями формування громадянського суспільства і правової держави в Україні.

4. Основи теорії права

Соціальні норми. Місце і роль права в системі соціальних норм. Поняття права. Принципи та функції права. Внутрішня і зовнішня форми права. Норма, інститут, підгалузь і галузь права. Сутність джерел права. Правоутворення і правотворчість. Правореалізація. Поняття та елементи правовідносин. Законність, правопорядок, суспільний порядок і дисципліна.

5. Основи правосвідомості, правової культури та правового виховання

Правосвідомість. Види правосвідомості. Структура правосвідомості. Правова культура. Види правової культури. Структура правової

культури. Суть правового виховання. Процес правового виховання. Форми правового виховання. Загальна та індивідуальна профілактична робота. Самовиховання.

6. Основи правової поведінки та юридична відповідальність

Правове мислення та правова поведінка. Види правової поведінки. Правомірна поведінка. Види протиправної поведінки. Правопорушення та його ознаки. Склад правопорушення. Види правопорушень. Юридична відповідальність та її види. Ретроспективна юридична відповідальність. Підстави притягнення до юридичної відповідальності. Звільнення від юридичної відповідальності.

7. Загальна характеристика конституційного права як провідної галузі права України

Поняття, предмет, метод конституційного права. Система конституційного права, його зв'язок з іншими галузями права. Місце конституційного права в системі національного права України. Конституційно-правові відносини, їх види, суб'єкти і об'єкти. Джерела конституційного права: поняття, система, види. Поняття і основні властивості конституції як основного закону держави. Класифікація конституцій. Реалізація і правова охорона конституції. Загальні засади конституційного ладу України. Конституційні основи державного і суспільного ладу в Україні. Система гарантій конституційного ладу. Закріплення основ конституційного ладу в законах України.

8. Загальні засади конституційного ладу України

Поняття і принципи конституційного ладу України. Поняття й ознаки державного суверенітету України. Суверенні права Української держави. Державні символи України. Верховенство права в Українській державі. Взаємозв'язок правової держави та громадянського суспільства.

9. Конституційні основи державного та суспільного ладу України

Поняття державного ладу України. Принципи державного ладу України. Конституційно-правова характеристика Української держави: форми державного устрою і державного правління. Символи держави, їх закріплення Конституцією України і законами України.

Основні функції Української держави. Поняття і сутність суспільного ладу України. Багатоманітність політичного, економічного, ідеологічного життя суспільства. Політична система суспільства. Економічна система суспільства. Соціальна система суспільства.

10. Правовий статус особи в Україні

Правовий статус особи: поняття, основні ознаки, види, структура. Природа принципів правового статусу особи. Основні концепції прав людини. Ідея трьох поколінь прав людини. Права людини «першого покоління» – «негативні свободи». Права людини «другого покоління» та роль держави в їх забезпеченні. Права людини «третього покоління». Основи конституційного статусу людини в Україні. Система конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина. Поняття і види громадянських прав і свобод людини. Політичні права і свободи громадян України. Економічні, соціальні й культурні (духовні) права і свободи людини та громадянина. Конституційні обов'язки громадян України. Права і свободи: поняття, зміст і співвідношення. Поняття гарантій прав людини, їх класифікація. Система захисту прав і свобод людини в Україні. Міжнародні стандарти в сфері прав людини. Громадянство України: поняття та правове регулювання. Підстави набуття та припинення громадянства України. Правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні.

11. Конституційно-правові форми народовладдя в Україні

Народовладдя в Україні та форми його здійснення. Поняття і види референдумів. Предмети всеукраїнського та місцевих референдумів. Юридична сила рішень всеукраїнського та місцевих референдумів. Принципи і порядок проведення референдумів. Відповідальність за порушення порядку проведення референдуму. Народне обговорення найважливіших питань суспільного і державного життя. Дорадче опитування громадян. Збори громадян та інші форми визначення громадської думки. Відкликання народних депутатів України, депутатів та голів місцевих рад. Звернення громадян.

12. Виборче право та виборча система України. Правовий статус депутатів

Вибори: поняття та принципи проведення. Становлення інституту виборів. Виборче право. Об'єктивне і суб'єктивне виборче право. Активне і пасивне виборче право. Види виборів та виборчих систем. Вибори загальнонаціональні та місцеві: чергові, позачергові, повторні; дійсні, недійсні. Мажоритарна і пропорційна виборчі системи: поняття, різновиди. Змішана виборча система. Виборча система в Україні. Виборчий процес та його стадії. Відповідальність за порушення виборчого законодавства України. Правовий статус народного депутата України. Особливості правового статусу депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Особливості правового статусу депутата місцевої ради.

13. Конституційна система органів державної влади та місцевого самоврядування України

Поняття державного органу України і його конституційний статус. Принципи організації і діяльності державних органів. Система органів державної влади. Поняття і юридична природа місцевого самоврядування. Система місцевого самоврядування та його принципи. Конституційно-правовий статус органів місцевого самоврядування та їх повноваження. Матеріально-фінансова база місцевого самоврядування. Гарантії місцевого самоврядування.

14. Основи адміністративного права України

Поняття та предмет адміністративного права України. Джерела адміністративного права. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Державне управління. Поняття і сутність державного управління. Принципи державного управління. Методи і форми державного управління. Державне управління і виконавча влада. Державна служба. Поняття і правовий статус державних службовців. Адміністративно-правові відносини. Сутність та ознаки адміністративних правовідносин. Суб'єкти адміністративного права. Адміністративне деліктне право. Поняття, ознаки та склад адміністративного правопорушення. Адміністративна відповідальність. Поняття та види адміністративних стягнень.

15. Основи цивільного права України

Поняття та предмет цивільного права України. Джерела цивільного права. Цивільний кодекс України. Цивільно-правові відносини. Майнові та особисті немайнові відносини. Суб'єкти та об'єкти цивільно-правових відносин. Фізична особа. Цивільна правосуб'єктність. Цивільна правоздатність та цивільна дієздатність. Види цивільної дієздатності. Юридична особа. Ознаки юридичної особи. Види юридичних осіб. Зміст цивільно-правових відносин. Захист цивільних прав людини. Право власності. Форми власності. Суб'єкти права власності в Україні. Зобов'язальне право. Система зобов'язального права. Суб'єкти та об'єкти зобов'язань. Зміст зобов'язань. Підстави виникнення та припинення зобов'язань. Поняття цивільної угоди та цивільного договору. Поняття цивільної угоди та цивільного договору купівлі-продажу, майнового найму (оренди). Договір позики. Поняття спадщини. Спадкування за законом і за заповітом. Перша та друга черга спадкоємців.

16. Основи кримінального права України

Поняття і система кримінального права України. Загальна характеристика Кримінального кодексу України. Поняття та ознаки

злочину. Види кримінальних покарань. Поняття неосудності. Кримінальна відповідальність неповнолітніх.

17. Основи трудового права України

Поняття та предмет трудового права України. Система трудового права. Поняття та структура трудових правовідносин. Джерела трудового права. Кодекс законів про працю України. Колективний договір. Поняття колективного договору. Поняття колективної угоди. Зміст колективного договору. Поняття трудового договору. Сторони трудового договору. Зміст трудового договору. Види трудових договорів. Трудова книжка. Контракт. Порядок укладення контракту. Зміст контракту. Підстави для припинення трудового договору. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника. Розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу. Робочий час. Поняття робочого часу. Види робочого часу. Час відпочинку. Поняття часу відпочинку. Види часу відпочинку. Поняття щорічної відпустки та її види. Додаткові відпустки. Особливості умов праці жінок та молоді. Трудова дисципліна. Поняття трудової дисципліни. Поняття та зміст обов'язку. Правові методи впливу на працівника. Заохочення. Дисциплінарна відповідальність. Поняття дисциплінарного проступку. Поняття та види дисциплінарного стягнення. Матеріальна відповідальність. Поняття та види дисциплінарної відповідальності сторін трудових правовідносин. Індивідуальні і колективні трудові спори. Порядок розгляду індивідуальних трудових спорів. Комісія з трудових спорів.

18. Основи сімейного права України

Сімейний кодекс України. Поняття шлюбу, умови та порядок його укладення. Підстави та порядок розірвання шлюбу. Визнання шлюбу недійсним. Майнові права подружжя. Опіка та піклування.

19. Засади правоохоронної діяльності

Поняття та ознаки правоохоронної діяльності. Органи прокуратури. Органи внутрішніх справ. Державна податкова служба. Служба безпеки України. Інші правоохоронні органи України. Поняття та засади виявлення та розслідування злочинів.

20. Засади правосуддя та судочинства

Правосуддя в Україні. Поняття, основні ознаки та принципи. Поняття судочинства. Цивільне судочинство. Цивільний процесуальний кодекс України. Господарське судочинство. Господарський процесуальний кодекс України. Кримінальне судочинство. Кримінально-процесуальний кодекс України. Особливості провадження в

кримінальних справах про злочини неповнолітніх. Конституційне судочинство.

21. Засади правозахисної діяльності

Поняття правозахисної діяльності. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Юстиція України. Нотаріат в Україні. Адвокатура в Україні.

22. Основи житлового права України

Житловий кодекс України. Види житлового фонду. Порядок надання житла. Договір житлового найму. Відповідальність наймача за невиконання договору житлового найму. Приватизація державного житлового фонду.

23. Законодавство про соціальний захист та охорону здоров'я в Україні

Поняття і види пенсій. Статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок чорнобильської катастрофи. Статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту. Основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні. Державний захист сім'ї й дитинства.

24. Основи земельного та екологічного права України

Загальна характеристика Земельного кодексу України. Право власності на землю. Поняття і види землекористування. Порядок вирішення земельних спорів. Відповідальність за порушення земельного законодавства. Правова охорона навколишнього природного середовища та поняття екологічного права. Права та обов'язки громадян. Складові природно-заповідного фонду. Правові засоби охорони атмосферного повітря і тваринного світу.

25. Основи господарського права України

Господарське право України: поняття і предмет правового регулювання. Підприємство як організаційна форма господарювання. Державні та комунальні унітарні підприємства. Господарські товариства. Підприємства колективної власності. Приватні підприємства. Інші види підприємств. Об'єднання підприємств. Громадянин як суб'єкт господарювання. Майнова основа господарювання. Корпоративні права. Господарські зобов'язання. Відповідальність за правопорушення у сфері господарювання. Галузі та види господарської діяльності. Зовнішньоекономічна діяльність. Спеціальні (вільні) економічні зони.

РОЗДІЛ 2 ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ КУРСУ «ПРАВознавство»

1. Закласти основи системи правових поглядів і переконань студентів.
2. Ознайомити студентів з основами конституційного ладу України, дати їм початкові знання з цивільного, сімейного, трудового, кримінального та інших галузей права.
3. Поглибити знання студентів про походження, типи та форми держави.
4. Формувати навички правової поведінки, навчити студентів діяти в найтиповіших життєвих ситуаціях відповідно до норм права, виконуючи соціальні ролі громадянина, члена сім'ї, робітника, фермера, підприємця і т.ін.
5. Виховати у студентів упевненість у необхідності суворого дотримання законів, непримиренність до протиправної поведінки.
6. Виробити у студентів уміння аналізувати суспільно-політичні події в Україні та світі, спираючись на знання з основ права, користуватися вітчизняними та міжнародно-правовими актами, різноманітними джерелами права, юридичною літературою.

Перелік знань та умінь, які повинні бути сформовані в процесі вивчення дисципліни

Знати:

- загальні закономірності виникнення держави і права, їх взаємозв'язок;
- юридичне та політичне значення конституції України;
- різні джерела права України, їх зміст.

Уміти:

- застосовувати знання про державно-правову систему України в своїй професійній діяльності;
- використовувати Конституцію України як основний закон прямої дії;
- орієнтуватися у системі чинного законодавства.

РОЗДІЛ 3 ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З КУРСУ «ПРАВознавство»

Семінар №1 Основи теорії держави

ПЛАН

1. Теорії походження держави і права.
2. Поняття та ознаки держави.
3. Історичні типи держави.
4. Поняття і класифікація функцій держави.
5. Форми держави.
6. Правова та соціальна держава.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

I. Тести

1. Що таке форма держави?
  - а) вид держави;
  - б) спосіб організації, устрою і здійснення державної влади;
  - в) зовнішні ознаки держави.
2. Ознаки, що характеризують зміст концепції правової держави:
  - а) наявність апарату управління, суверенітет, право, законність, правопорядок;
  - б) законність, демократія, суверенітет, верховенство державної влади та закону, правовий нігілізм, конституційний суд, омбудсмен;
  - в) верховенство права, поділ влади на законодавчу, виконавчу та судову, високий рівень правової культури громадян, реальність гарантованих державою прав та свобод громадян;
  - г) незалежність у міжнародних відносинах, верховенство правового закону, надійна робота правозахисних механізмів, взаємна відповідальність держави та особи, суверенітет, правова культура, правопорядок.
3. Функції держави розкривають:
  - а) структуру державної влади та її завдання стосовно адміністративно-територіальних одиниць;
  - б) сутність та соціальне призначення;
  - в) напрями здійснення зовнішньої та внутрішньої політики;
  - г) форми та методи здійснення державно-правового режиму.
4. У президентській республіці:

- а) Президент обирається таємним голосуванням із представників політичної більшості парламенту, має право розпуску парламенту, право законодавчої ініціативи, право вето на законодавчі акти парламенту, право на внесення змін до Конституції, право на зміни у системі центральних органів влади;
  - б) Президент обирається всенародно, очолює виконавчу владу, має право законодавчої ініціативи та право відкладального вето;
  - в) Президент обирається всенародно, видає підзаконні нормативно-правові акти, є главою держави, головнокомандувачем Збройних Сил, має право законодавчої ініціативи, щорічно звітує перед парламентом;
  - г) Президент обирається шляхом таємного, прямого, рівного, загального голосування або за результатами проведення плебісциту, призначає керівників центральних органів влади, є главою держави, складає свої повноваження лише: за власним бажанням, у результаті зміни форми правління або у випадку імпічменту чи перерозподілу політичних сил у парламенті.
5. Порядок організації і функціонування державної влади – це:
- а) форма держави;
  - б) державно-правовий режим;
  - в) форма правління;
  - г) форма державно-територіального устрою.

II. Задачі

1. На сучасній політичній карті світу налічується понад 20 федеративних держав, переважна більшість з яких утворені не за національно-територіальним принципом. Чим, на Ваш погляд, спричинене утворення та існування таких держав? Чому у деяких випадках федерації утворювалися шляхом укладання відповідного договору між незалежними державами?

2. Однією із функцій держави в духовній сфері життя суспільства є культурно-виховна функція, реалізація якої здійснюється завдяки функціонуванню цілісної системи державних установ – шкіл, бібліотек, науково-дослідних інститутів, будинків культури, театрів тощо. Однак протягом останніх років на реалізацію цієї функції скорочуються бюджетні витрати, а частина зазначених закладів або переходить у недержавну власність, або переорієнтовується у своїй діяльності. Крім того, із скасуванням державної цензури на ринку культурних послуг з'являється продукція дуже низького рівня якості, в якій не утверджуються ідеали гуманізму, справедливості, правди, добра. Широко пропагується зарубіжна продукція, що справляє негативний виховний вплив, не на користь національному інтересу.

Чи можна стверджувати, що держава не справляється із зазначеною функцією і тому перекладає проблеми її реалізації на плечі громадянського суспільства?

Чи може громадянське суспільство взяти на себе повною мірою обов'язок щодо реалізації культурно-виховної функції держави і таким чином підмінити собою державу?

3. Визначте тип держави:

- Афіни (V ст. до н. е.);
- Англія (XV ст.);
- Росія (кінець XIX – початок XX ст.);
- СРСР (середина XX ст.).

4. Складіть словник основних понять та термінів з теорії держави.

III. Теми для доповідей

1. Особливості держав «західного» та «східного» типу.
2. Сучасні монархії.

IV. Статті для реферування

1. Гуменюк І. Концепція соціальної держави: теоретико-методологічні засади формування змісту / І. Гуменюк // Право України. – 2008. – №7. – С. 9.
2. Заяць Н. Суверенітет: трансформація змісту / Н. Заяць // Право України. – 2008. – № 2. – С. 17.
3. Ковальчук В. Взаємодія громадянського суспільства та державної влади / В. Ковальчук // Право України. – 2009. – № 6. – С. 90.
4. Мацькевич М. Державотворчі процеси в Україні на сучасному етапі її розвитку: проблеми і перспективи / М. Мацькевич // Право України. – 2009. – № 2. – С. 74.
5. Спаський А. Категорія «правовий режим»: ознаки та поняття / А. Спаський // Право України. – 2008. – № 7. – С. 13.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. – К.: Юрид. думка, 2007. – 992 с.
2. Кельман М. С. Загальна теорія держави і права: підруч. / М. С. Кельман, О. Г. Мурошин, Н. Н. Хома. – 3-є вид., стер. – Л.: Новий світ – 2000, 2007. – 584 с.
3. Основи правознавства України / за ред. проф. В. Л. Ортинського. – 2-е вид., доповнене і перероблене. – Львів: Орiona – Нова, 2006. – 368 с.
4. Основи правознавства України: навчальний посібник / С. В. Ківалов, П. П. Музиченко, Н. Н. Крестовська, А. Ф. Крижанівський. – 8-е вид., стер. – Х.: Одісей, 2008. – 440 с.

5. Кириченко В. М. Правознавство: Курс лекцій: навч. посібник / В. М. Кириченко. – К.: Центр навч. л-ри, 2007. – 240 с.
6. Кириченко В. М. Правознавство: Модульний курс: навч. посіб. / В. М. Кириченко. – К.: Центр навч. літ-ри, 2007. – 328 с.
7. Правознавство: навч. посіб. / С. В. Дрожжина, О. О. Одінцева, В. О. Кондратьєва та ін.; за ред. С. В. Дрожжиної. – К.: Знання, 2006. – 350 с.
8. Венгеров А.Б. Теория государства и права: учеб. / А. Б. Венгеров. – 5-е изд. – М.: Омега – Л, 2008. – 608 с.
9. Венгеров А. Б. Теория государства и права: учеб. для юрид. вузов / А. Б. Венгеров. – 4-е изд., стереотип. – М.: Омега – Л., 2007. – 608 с.
10. Шпиталенко А. Г. Основы правознавства: навч. посіб. / А. Г. Шпиталенко, Р. Б. Шпиталенко. – 5-е вид. – К.: Каравела, 2008. – 376 с.
11. Скакун О. Ф. Юридический научно-практический словарь-справочник: основные термины и понятия / О. Ф. Скакун, Д. А. Бондаренко. – Х.: Эспада, 2007. – 488 с.

Семінар №2 Основи теорії права

ПЛАН

1. Поняття, ознаки, функції права.
2. Право та інші соціальні норми.
3. Форми (джерела) права.
4. Система права. Правова система.
5. Систематизація законодавства.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

I. Тести

1. Якими є специфічні ознаки права? Назвіть ці ознаки:
  - а) вираження міри свободи, рівності та справедливості; документальність, формальна визначеність; системність; програмність; гарантованість; наступність; динамічність;
  - б) вираження міри свободи, рівності та справедливості; системність; програмність; гарантованість; наступність; динамічність;
  - в) вираження міри свободи, рівності та справедливості; нормативність; формальна визначеність; системність; вольовий характер; загальнообов'язковість; державна забезпеченість і гарантованість;
  - г) вираження міри свободи, рівності та справедливості; документальність, формальна визначеність; загальнообов'язковість; системність; програмність; гарантованість; наступність; динамічність.
2. Які засоби впливу на поведінку людей закріплюються в нормах права:
  - а) декларації, заклики;
  - б) заборони, дозволи, позитивні зобов'язання;
  - в) моральні сентенції, політичні програми;
  - г) заборони, дозволи, політичні програми, позитивні зобов'язання?
3. Система однорідних предметно пов'язаних інститутів певної галузі права – це:
  - а) інститут права;
  - б) підгалузь права;
  - в) галузь права;
  - г) система права.
4. Які види систематизації нормативних актів розрізняють в юридичній літературі:
  - а) інкорпорація, кодифікація та конфедерація;

- б) інкорпорація, кодифікація та конфронтація;
  - в) корпорація, кодифікація та консолідація;
  - г) інкорпорація, кодифікація, консолідація?
5. Частина норми права, яка містить вказівку на заходи впливу щодо порушника цієї норми:
- а) диспозиція;
  - б) санкція;
  - в) гіпотеза;
  - г) покарання.

II. Задачі

1. Згідно з теорією права у структурі норми виділяють три складових компоненти – гіпотезу, диспозицію, санкцію, кожний з яких виконує у структурі норми свою специфічну функцію, забезпечуючи логічність та цілісність норми. Крім того, законодавець використовує різні способи викладення нормативного матеріалу у текстах нормативно-правових актів, а самі структурні елементи мають видову класифікацію.

Проаналізуйте витяг із тексту нормативно-правового акта та визначте, до якої галузі законодавства, на Вашу думку, він належить.

Знайдіть у тексті правову норму, охарактеризуйте її структуру та види структурних компонентів.

Стаття 81. Залишення позову без розгляду.

Господарський суд залишає позов без розгляду, якщо:

- 1) позовну заяву підписано особою, яка не має права підписувати її, або особою, посадове становище якої не вказано;
- 2) у провадженні господарського суду або іншого органу, який діє в межах своєї компетенції, є справа з господарського спору між: тими ж сторонами, про той же предмет і з тих же підстав;
- 3) споживач не вжив заходів досудового врегулювання спору у випадках, передбачених статтею 5 цього Кодексу, і можливість такого врегулювання не втрачена;
- 4) споживач не звертався до установи банку за одержанням від відповідача заборгованості, коли вона відповідно до законодавства мала бути одержана через банк;
- 5) позивач без поважних причин не подав витребувані господарським судом матеріали, необхідні для вирішення спору, або представник позивача не з'явився за викликом на засідання господарського суду і його неявка перешкоджає вирішенню спору;
- 6) громадянин відмовився від позову, який було подано у його інтересах прокурором.

2. Міністр юстиції США Джон Ешкрофт після подій 11 вересня 2001 р. (терористичний акт) ввів звичай (правило) робочий день у міністерстві розпочинати з ранкової молитви. Через деякий час міністр запропонував

підлеглим виконувати також його власні пісні, тексти яких він роздавав перед ранковою нарадою, щоб всі присутні мали можливість приєднатися до їх виконання. Однак значна частина співробітників не підтримала цю ідею і навіть відмовилась співати (із повідомлення газети «Сьогодні» від 6 березня 2002 р.).

Чи можна вважати введення такого правила для співробітників міністерства правомірним?

Чи можна взагалі вольовим рішенням ввести звичай в якості правила поведінки?

3. Учням ліцейного класу спеціалізованої школи, що поглиблено вивчають право, було запропоновано виконати практичну роботу, зміст якої полягав у підготовці «Кодексу з питань організації навчального процесу у старших класах загальноосвітньої середньої школи». За словами керівника практики, учням необхідно було опрацювати 18 текстів нормативно-правових актів, серед яких були закони, постанови, нормативні накази, інструкції, рекомендації тощо. При цьому нормативний матеріал необхідно було розмістити за юридичною силою, починаючи з положень Конституції України, а завершити збірку документів було рекомендовано правилами внутрішнього розпорядку ліцея, текстом присяги учнів та умовами прийому до навчання.

Що означає термін «систематизація нормативного матеріалу» та які види систематизації Ви знаєте.

Виявіть помилки, які є у постановці практичного завдання.

4. Складіть словник основних понять та термінів з теорії права.

III. Теми для доповідей

1. Приготуйте доповідь на тему «Мораль і право» за наступним планом:

- а) дайте визначення поняттям «мораль» та «право»;
- б) визначте відмінності норм права від норм моралі;
- в) охарактеризуйте взаємозв'язок моралі та права;
- г) опишіть вплив моралі на становлення та розвиток права;
- д) опишіть вплив права на мораль.

IV. Статті для реферування

1. Бандура О. Основні цінності права як системи / О. Бандура // Право України. – 2008. – № 5. – С. 14.
2. Бірюкова А. Співвідношення звичаю та закону: історичний аналіз / А. Бірюкова // Право України. – 2008. – № 3. – С. 41.
3. Кельман М. Аспекти аналізу методологічних проблем співвідношення держави та права / М. Кельман // Право України. – 2009. – № 2. – С. 60.
4. Оніщенко Н. Механізм розвитку національних правових систем як сукупність зовнішньоінтеграційних та внутрішньонаціональних складових / Н. Оніщенко // Право України. – 2009. – № 10. – С. 83.
5. Тертишник В. Верховенство права і закону / В. Тертишник // Право України. – 2010. – № 6. – С. 87.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. – К.: Юрид. думка, 2007. – 992 с.
2. Забарний Г. П. Основи держави і права: навч. Посібник / Г. П. Забарний, Р. А. Калюжний, В. К. Шкарупа - К.: Вид. Паливода А. В., 2001. – 240 с.
3. Кельман М. С. Загальна теорія держави і права: підруч. / М. С. Кельман, О. Г. Мурошин, Н. Н. Хома. – 3-є вид., стер. – Л.: Новий світ - 2000, 2007. – 584 с.
4. Лившиц Р. З. Теория права: учебник – 2-е изд. / Р. З. Лившиц – М.: Изд БЕК, 2001. – 224 с.
5. Общая теория государства и права. Академический курс: в 2-х т.; под ред. проф. М. Я. Марченко. – М.: Зерцало. – Т. 2. Теория права. 1998. – 640 с.
6. Основи правознавства України / за ред. проф. В. Л. Ортинського. – 2-е вид., доповнене і перероблене. – Львів: Оріона – Нова, 2006. – 368 с.
7. Основи правознавства України: навчальний посібник / С. В. Ківалов, П. П. Музиченко, Н. Н. Крестовська, А. Ф. Крижанівський. – 8-е вид., стер. – Х.: Одісей, 2008. – 440 с.
8. Морчук В. М. Основні поняття та категорії права: навч. посіб. для вузів / В. М. Морчук, Л. В. Ніколаєва. – К.: Істина, 2006. – 144 с.
9. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: навч. посібник. – 6-е вид. / П. М. Рабінович – Харків: Консум, 2002. – 160 с.
10. Венгеров А. Б. Теория государства и права: учеб. для юрид. вузов / А. Б. Венгеров. – 4-е изд., стереотип. – М.: Омега – Л., 2007. – 608 с.
11. Шпиталенко А. Г. Основи правознавства: навч. посіб. / А. Г. Шпиталенко, Р. Б. Шпиталенко. – 5-е вид. – К.: Каравела, 2008. – 376 с.
12. Скакун О. Ф. Юридический научно-практический словарь-справочник: основные термины и понятия / О. Ф. Скакун, Д. А. Бондаренко. – Х.: Эспада, 2007. – 488 с.

Семінар № 3 Конституційне право України

ПЛАН

1. Поняття, предмет, джерела та завдання конституційного права України.
2. Засади конституційного ладу в Україні.
3. Конституційно-правовий статус людини і громадянина.
4. Організація державної влади.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

I. Тести

1. Конституція України складається з:
  - а) 15 розділів;
  - б) преамбули й 15 розділів;
  - в) 16 розділів;
  - г) преамбули, 15 розділів, 161 статті.
2. Яка освіта в Україні є обов'язковою?
  - а) базова середня освіта;
  - б) базова вища освіта;
  - в) повна загальна середня освіта.
3. Особа, яка має подвійне громадянство, – це:
  - а) іноземець;
  - б) біженець;
  - в) апатрид;
  - г) біпатрид.
4. Мандат – це:
  - а) доручення;
  - б) довіреність;
  - в) розписка;
  - г) повірений.
5. Питання про усунення Президента України з поста в порядку імпичменту ініціюється:
  - а) не менше 2/3 від конституційного складу Верховної Ради України;
  - б) більшістю від конституційного складу Верховної Ради України;
  - в) 1/3 від конституційного складу Верховної Ради України.

II. Задачі

1. Кандидат в депутати під час передвиборної кампанії був підданий заходам адміністративного стягнення, що накладаються у судовому порядку. Виникло питання, чи розповсюджується на цей випадок принцип

недоторканості кандидата в депутати? Яку відповідь повинен дати юрист, якщо він обслуговує Центральну виборчу комісію?

2. Мігель Крузейро, особа без громадянства, звернувся до дипломатичної служби України в Мексиці з проханням всиновити його сина 8 років з тим, щоб потім він став громадянином Мексики. У даний час син проживає в селі Ганте Київо-Святошинського району Київської області з матір'ю.

Ви – представник комісії з питань громадянства при Президентові України. Якою повинна бути Ваша відповідь?

3. Вкажіть, до яких гілок влади належать названі органи:

- Верховна Рада України;
- Конституційний Суд України;
- Президент України;
- Кабінет Міністрів України;
- Вищий господарський суд України;
- Рада Міністрів АР Крим;
- Рада самоврядування мікрорайону;
- збори трудового колективу підприємства;
- Міністерство економіки України.

4. Складіть словник основних понять та термінів з конституційного права України.

III. Теми для доповідей

1. Державні символи України.
2. Державна мова в Україні. Конституційний статус мов національних меншин.
3. Що означає право кожного на свободу світогляду і віросповідання? Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації».

IV. Статті для реферування

1. Авер'янов В. Організація виконавчої влади: необхідність усунення внутрішніх суперечностей / В. Авер'янов // Право України. – 2009. – № 5. – С. 30.
2. Виконавча влада (Інтерв'ю акад. Ю. Битяка) / Ю. Битяк // Право України. – 2009. – № 12. – С. 30.
3. До питання про владу (Інтерв'ю акад. В. Сіренка) / В. Сіренко // Право України. – 2009. – № 11. – С. 26.
4. Законодавча влада в Україні (Інтерв'ю акад. І. Тимченка) / І. Тимченко // Право України. – 2009. – № 11. – С. 81.
5. Інститут президента в Україні (Інтерв'ю С. Серьогіної) / С. Серьогіна // Право України. – 2009. – № 12. – С. 6.
6. Конституційна реформа в Україні: здобутки та перспективи (Інтерв'ю акад. В. Тація) / В. Тацій // Право України. – 2009. – № 11. – С. 6.

7. Місцеве самоврядування в Україні (Інтерв'ю акад. П. Любченка) / П. Любченко // Право України. – 2009. – № 12. – С. 85.
8. Оніщук М. Категорія «референдна демократія» в конституційному праві України / М. Оніщук // Право України. – 2007. – № 12. – С. 3.
9. Петришин О. Народовладдя – основа демократичної, правової, соціальної держави / О. Петришин // Право України. – 2009. – № 6. – С. 4.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України. Конституція Автономної республіки Крим. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 96 с.
2. Основи правознавства України: навчальний посібник / С. В. Ківалов, П. П. Музиченко, Н. Н. Крестовська, А. Ф. Крижанівський. – 8-е вид., стер. – Х.: Одісей, 2008. – 440 с.
3. Кириченко В. М. Правознавство: Курс лекцій: навч. посібник / В. М. Кириченко. – К.: Центр навч. літ-ри, 2007. – 240 с.
4. Кириченко В. М. Правознавство: Модульний курс: навч. посіб. / В. М. Кириченко. – К.: Центр навч. літ-ри, 2007. – 328 с.
5. Дрожжина С. В. Правознавство: навч. посіб. / Дрожжина С. В., Одінцева О. О., Кондратьєва В. О. та ін. – К.: Знання, 2006. – 350 с.
6. Шпиталенко А. Г. Основи правознавства: навч. посіб. / А. Г. Шпиталенко, Р. Б. Шпиталенко. – 5-е вид. – К.: Каравела, 2008. – 376 с.

Колоквіум № 1 Основні права та обов'язки громадян України

ПЛАН

1. Дайте визначення понять «людина», «особа», «громадянин».
2. Розкрийте поняття «правовий статус особи» і «правовий статус громадянина» та спробуйте порівняти їх.
3. Які основні конституційні права громадян?
4. Як Україна забезпечує захист своїх громадян, їх законних прав та інтересів з різних напрямків (у соціальній, культурній, правоохоронній та ін. сферах) в Україні та за кордоном?
5. Які основні конституційні обов'язки громадян?
6. Хто підлягає призову на строкову військову службу? Який порядок здійснення призову?
7. Кому, в яких випадках та ким може даватися відстрочка від призову на дійсну строкову службу?
8. Який порядок проходження військової служби?
9. Чи передбачена законами України альтернативна (невійськова) служба?
10. Хто та за яких обставин може бути направлений на альтернативну службу?
11. Як ви розумієте поняття рівноправності громадян?
12. Як, на ваш погляд, забезпечується виконання принципу рівності громадян у нашій країні?

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ

I. Тести

1. Соціальна спроможність людини вільно діяти, самостійно обирати вид і міру своєї поведінки з метою задоволення різнобічних матеріальних і духовних потреб, користування певними соціальними благами в межах, визначених законодавчими актами, – це:
  - а) права людини;
  - б) свободи людини;
  - в) обов'язки людини;
  - г) конституційно-правовий статус людини.
2. На основі якої концепції встановлений конституційний статус людини й громадянина в Конституції України:
  - а) колективістської;
  - б) традиційної;
  - в) концепції рівності;
  - г) ліберальної?
3. Права та свободи людини й громадянина, закріплені Конституцією України:

- а) є вичерпними;
- б) можуть бути відчужені особою за її бажанням;
- в) належать кожній особі;
- г) можуть бути звужені за змістом та обсягом.

4. Парламентський контроль за додержанням конституційних прав та свобод людини і громадянина та захист прав кожного на території України здійснює:

- а) Президент України;
- б) Прем'єр-міністр України;
- в) Уповноважений Верховної Ради України з прав людини;
- г) народні депутати України.

5. Що із зазначеного відповідно до ст. 29 Конституції України не належить до права особи на свободу та особисту недоторканність:

- а) ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і лише на підставах та в порядку, установленому законом;
- б) кожний затриманий має право в будь-який час оскаржити в суді своє затримання;
- в) жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим обстеженням?

II. Завдання

1. Спираючись на свої знання з історії та відомості, що отримали з літературних та інших додаткових джерел, проаналізуйте стан забезпечення прав людини в нашій країні у різні періоди її історії.

2. Використавши знання з історії, згадайте, коли вперше з'явилося поняття прав людини? В яких відомих вам історичних документах закріплювалися права людини?

3. Розподіліть відомі вам права людини за певними категоріями (видами прав людини).

4. Спробуйте довести важливість права на гласність, на інформацію, свободу слова та переконань для кожної людини, для держави в цілому та її розвитку.

5. Висловіть свою думку щодо доцільності участі громадянина в політичному житті країни, в роботі громадських об'єднань, партій, рухів та профспілок.

III. Теми для доповідей

1. Рівність прав і можливостей жінки та чоловіка в суспільстві.
2. Порушення прав людини в історії України. (Використайте текст Закону України «Про реабілітацію жертв політичних репресій»).
3. Міжнародні організації, що займаються проблемами прав людини.

IV. Статті для реферування

1. Бородін І. Права та свободи громадян, їх класифікація, гарантії реалізації / І. Бородін // Право України. – 2001. – № 12. – С. 32.
2. Домбровська О. Зміст конституційного права на життя людини та громадянина / О. Домбровська // Право України. – 2002. – № 5. – С. 37.
3. Калініченко О. Політичні гарантії права людини на свободу світогляду і віросповідання та їх правове забезпечення за законодавством України / О. Калініченко // Право України. – 2009. – № 10. – С. 132.
4. Карпачова Н. Міжнародні стандарти в галузі прав і свобод людини та проблеми їх реалізації в Україні / Н. Карпачова // Право України. – 2009. – № 4. – С. 4.
5. Льошенко О. Імплементация Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини в національну правову систему України / О. Льошенко // Право України. – 2009. – № 6. – С. 76.
6. Аракелян М. Забезпечення конституційного права людини на захист прав і свобод судом / М. Аракелян // Право України. – 2006. – № 3.
7. Мінюков А. Система органів державної влади, що забезпечують конституційні права і свободи людини і громадянина: їх повноваження / А. Мінюков // Право України. – 2002. – № 4. – С. 61.
8. Оніщенко М. Захист прав і свобод людини в Україні / М. Оніщенко // Право України. – 2009. – № 4. – С. 47.
9. Рабинович П. Світовий маніфест гуманізму (до 60-річчя проголошення Загальної декларації прав людини) / П. Рабинович // Право України. – 2008. – № 12. – С. 23.
10. Сіренко В. Сучасний стан реалізації основних прав і свобод людини та громадянина в Україні / В. Сіренко // Право України. – 2009. – № 4. – С. 22.
11. Скрипник О. Правове забезпечення прав і свобод людини та громадянина в процесі реалізації державного управління / О. Скрипник // Право України. – 2007. – № 4. – С. 3.
12. Шаповал Т. Народний суверенітет та політичні права і свободи (питання співвідношення) / Т. Шаповал // Право України. – 2008. – № 2. – С. 9.

ЛІТЕРАТУРА

1. Годованець В. Ф. Конституційне право України: Конспект лекцій / В. Ф. Годованець. – К., 2000. – 216 с.
2. Конституційне право України / за ред. В. Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка, 2000. – 734 с.
3. Конституційне право України: підручник / за ред. Ю. М. Тодики. – К.: Ін Юре, 2002. – 544 с.

4. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – С. 141.
5. Конституція України. – К.: Просвіта, 1996. – 80 с.
6. Кравченко В. В. Конституційне право України.: навч. посіб. / В. В. Кравченко. – К.: Атіка, 2000. – 320 с.
7. Кравченко В. В. Конституційне право України: навч. посіб. – / В. В. Кравченко. – 4-е вид., випр. і доп. – К.: Атіка, 2006. – 568 с.
8. Мучник А. Г. Комментарий к Конституции Украины. / А. Г. Мучник. – 2-е изд., исправ. и доп. – К.: Парламентское издательство, 2003. – Кн. 1. – 400 с.
9. Нор В. Конституція в запитаннях і відповідях. / В. Нор, П. Стецюк. – Л.-К.: Кальварія, Абрис, 1996. – 48 с.
10. Права і свободи громадян під захистом Конституційного Суду України: правові позиції сучасної доктрини конституційного правосуддя. – К.: Логос, 2005. – 136 с.
11. Тодика Ю. М. Конституція України - Основний Закон держави і суспільства: навч. посіб. / Ю. М. Тодика. – Х.: Факт, 2001. – 328 с.
12. Тодика Ю. М. Основы конституционного строя Украины / Ю. М. Тодика. – Х.: Факт, 2000. – 176 с.
13. Фрицький О. Ф. Конституційне право України: підручник. / О. Ф. Фрицький. – 2-е вид., перероб. та доп. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 510 с.

РОЗДІЛ 4 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАПИСАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ З «ПРАВознавства»

4.1 Вимоги до написання контрольної роботи

Мета контрольної роботи полягає в тому, щоб допомогти студентам у вивченні курсу «Правознавство», а також перевірити засвоєння ними навчального матеріалу, вміння самостійно аналізувати конкретну ситуацію і правильно застосовувати діюче законодавство.

Контрольна робота складається з чотирьох теоретичних запитань та юридичної задачі. Номери запитань студент має знайти по двом останнім цифрам залікової книжки (див. додаток А). Порядковий номер студента в списку групи відповідає номеру варіанта юридичної задачі. Перелік запитань та юридичних задач надається нижче.

Контрольна робота повинна бути виконана обсягом 12–16 аркушів формату А4 за власним з варіантом. Заміна варіантів не допускається. Зразок оформлення титульної сторінки надається у додатку В.

Починаючи вирішувати задачу, треба передусім уважно вивчити відповідний матеріал в літературі, ознайомитись з нормативними актами.

Рішення повинно являти собою розгорнуту й обґрунтовану відповідь на поставлені запитання, а також на питання, що виникають в результаті логічного аналізу умов задачі. Відповіді повинні містити посилання на відповідні нормативні акти, їх назву, ким і коли вони були прийняті.

Контрольна робота повинна містити список використаних джерел.

4.2 Перелік запитань до контрольної роботи

1. Охарактеризуйте основні теорії походження держави. Які причини походження держави?
2. Охарактеризуйте ознаки держави.
3. Порівняйте функції класової та соціально орієнтованої держави.
4. Дайте визначення та охарактеризуйте складові елементи поняття «форма держави».
5. Дайте визначення права, охарактеризуйте ознаки права.
6. Порівняйте правові та інші соціальні норми.
7. Розкрийте зміст понять «система права» і «правова система». Порівняйте ці поняття.
8. Дайте визначення поняття «конституційне право України». Що є предметом конституційного права? Охарактеризуйте джерела конституційного права України.
9. Охарактеризуйте парламент України за таким планом: правовий статус; конституційний склад; порядок формування; структура; характеристика повноважень Верховної Ради України.
10. Визначте правовий статус Президента України, порядок, умови

обрання Президента та порядок припинення його повноважень за Конституцією.

11. Охарактеризуйте уряд України за таким планом: правовий статус; порядок формування; структура; характеристика повноважень Кабінету Міністрів України.

12. Охарактеризуйте органи місцевого самоврядування України за таким планом: поняття та форми здійснення місцевого самоврядування в Україні; правовий статус; порядок формування; характеристика повноважень.

13. Що таке правосуддя? Назвіть основні завдання судової влади та принципи правосуддя в Україні.

14. Охарактеризуйте Конституційний Суд України за таким планом: правовий статус; завдання; конституційний склад; порядок формування; характеристика повноважень.

15. Охарактеризуйте систему судів загальної юрисдикції України за таким планом: правовий статус; завдання; порядок формування; ланки та інстанції судової системи; система судів загальної юрисдикції; характеристика повноважень судових органів.

16. Дайте визначення адміністративного права як галузі права. Що є предметом та методами адміністративного права?

17. Визначте поняття та ознаки адміністративного правопорушення. Що таке об'єкт та суб'єкт адміністративного правопорушення? З яких елементів вони складається?

18. Дайте визначення поняття адміністративної відповідальності. Назвіть основні риси адміністративної відповідальності.

19. У чому полягає сутність фінансів як правової категорії? Назвіть основні функції фінансів.

20. Розкрийте поняття фінансової діяльності в Україні за таким планом: сутність фінансової діяльності, її стадії, принципи та основні методи.

21. Визначте поняття фінансового права, його предмет, методи та джерела. Що утворює систему фінансового права?

22. Визначте поняття фінансового контролю. У чому полягає зміст фінансового контролю?

23. Назвіть основні законодавчі акти, що регулюють порядок здійснення фінансового контролю. Які ви знаєте види та методи фінансового контролю?

24. Які ви знаєте види фінансових правопорушень?

25. Назвіть підстави юридичної відповідальності за порушення фінансового законодавства. Які основні види фінансових санкцій за його порушення?

26. Визначте поняття, предмет та методи банківського права.

27. Визначте поняття банківських правовідносин. Які ви знаєте види

банківських правовідносин?

28. Визначте поняття та охарактеризуйте види джерел банківського права.
29. Визначте поняття та зміст банківської системи України. Яке правове становище Національного банку України?
30. Розкрийте поняття банківського нагляду. Які законодавчі акти регулюють порядок здійснення банківського нагляду?
31. Назвіть джерела і принципи цивільного законодавства.
32. Охарактеризуйте елементи цивільно-правових відносин.
33. Що таке цивільна правоздатність і цивільна дієздатність? Охарактеризуйте основні види цивільної дієздатності фізичної особи.
34. Дайте визначення поняття «правочин», назвіть їх основні види та умови дійсності правочину.
35. Який правочин визнається нікчемним? У чому полягає відмінність між нікчемними і заперечними правочинами?
36. Які форми власності закріплені законодавством в Україні? Як здійснюється захист права власності?
37. Що таке зобов'язання? Чим забезпечується виконання зобов'язань?
38. Хто є суб'єктами права інтелектуальної власності і що відносять до його об'єктів?
39. Назвіть види цивільно-правової відповідальності.
40. Що таке спадщина? Назвіть суб'єктів спадкування. В яких випадках особу може бути позбавлено права спадкування?
41. Скільки є черг спадкоємців за законом? Охарактеризуйте їх.
42. Які перешкоди встановлені законодавством до вступу в шлюб?
43. Який порядок розірвання шлюбу між громадянами України?
44. Охарактеризуйте основні права та обов'язки подружжя.
45. Визначте зміст шлюбного договору. Які питання не можуть бути предметом шлюбного договору?
46. У чому полягає взаємний характер прав та обов'язків батьків і дітей?
47. На яких підставах батьки можуть бути позбавленні батьківських прав?
48. Які обставини є підставами для усиновлення?
49. У чому полягає відмінність між опікою, піклуванням та патронатом?
50. Дайте визначення поняття «трудове право», назвіть предмет, методи трудового права.
51. Що таке трудовий договір? Визначте сторони трудового договору. Яке поняття є більш широким: «суб'єкти трудового права» або «суб'єкти трудового договору»?
52. Дайте визначення робочого часу. Які норми робочого часу передбачені законодавством? Охарактеризуйте ці норми.
53. Дайте визначення часу відпочинку. Які види часу відпочинку передбачені законодавством? Охарактеризуйте їх.
54. Охарактеризуйте підстави розірвання трудового договору за

- ініціативою працівника і власника підприємства.
55. Що таке матеріальна відповідальність? Які її види?
  56. Які різновиди соціального захисту є в Україні сьогодні?
  57. Які різновиди пенсій закріплені законодавством України?
  58. Які види державної допомоги є в Україні?
  59. Які різновиди соціальної допомоги сім'ям із дітьми є в Україні?
  60. Сформулюйте поняття екологічного права та охарактеризуйте законодавство про охорону навколишнього природного середовища.
  61. Охарактеризуйте екологічні права та обов'язки громадян.
  62. Що таке природокористування? Назвіть види природокористування.
  63. Визначте основні права та обов'язки природокористувачів.
  64. Визначте поняття земельного права. Назвіть основні джерела земельного права.
  65. Дайте визначення поняття і назвіть види землекористування.
  66. Назвіть форми права власності на землю. Як набуваються та реалізуються права власності на землю?
  67. В яких випадках настає відповідальність за порушення земельного законодавства?
  68. Дайте визначення кримінального права як галузі права. Які завдання Кримінального кодексу ви можете назвати?
  69. Що таке злочин? Назвіть його ознаки та склад, охарактеризуйте стадії злочину.
  70. Що таке співучасть у злочині? Охарактеризуйте види співучасників.
  71. Дайте визначення покарання. Які види покарань закріплені Кримінальним кодексом України? Дайте їх характеристику.
  72. Назвіть основні джерела міжнародного права та види суб'єктів міжнародного права.
  73. Наведіть класифікацію та розкрийте зміст основних принципів міжнародного права.
  74. Назвіть форми міжнародно-правової відповідальності держав.
  75. Охарактеризуйте поняття і джерела міжнародного економічного права. Назвіть міжнародні організації у сфері міжнародного економічного співробітництва.
  76. Дайте визначення поняття господарського спору. Які основні завдання та повноваження господарських судів?
  77. Дайте визначення поняття цивільного процесу. Що таке стадія цивільного процесу?
  78. Визначте поняття юридичного змісту цивільно-процесуальних правовідносин. З яких елементів складається структура змісту цивільно-процесуальних правовідносин?
  79. Дайте визначення поняття адміністративного процесу та назвіть його основні риси.

80. Назвіть головні завдання адміністративного процесу. За якими критеріями можна класифікувати структурні ознаки адміністративного процесу?

81. Дайте визначення поняття адміністративної юстиції. Назвіть основні риси адміністративної юстиції.

82. Дайте визначення правоохоронної діяльності та назвіть її ознаки. У чому, на Ваш погляд, функції правоохоронної діяльності не збігаються з функціями судової діяльності?

83. Які завдання виконують органи внутрішніх справ України?

84. Які органи уповноважені виявляти та розслідувати злочини? Чи можуть окремі громадяни бути суб'єктом діяльності з виявлення або розслідування злочинів?

4.3 Перелік задач до контрольної роботи

1. Визначте, форму держав, що описано в наведених інформаціях:

а) кожні п'ять років у країні проводять вибори парламенту – народних зборів. Після чергових виборів народні збори формують уряд на чолі з прем'єр-міністром. Держава поділяється на області, якими керують глави адміністрацій, яких призначає уряд держави;

б) державу очолює королева, усі закони набувають чинності після затвердження парламентом і підписання королевою. Парламент обирають строком на сім років. До парламенту входять представники 12 земель, кожна з яких має власний уряд і законодавство;

в) влада в країні в руках генерала, який очолив державу внаслідок заколоту. Дію конституції зупинено. Крім центральної провінції, до складу держави входять три землі, захоплені внаслідок військової операції. Є обраний парламент, але його влада дуже обмежена.

2. У наведених нижче ситуаціях визначте, який правовий акт діятиме:

а) Законом України «Про міліцію» передбачене підпорядкування місцевих органів внутрішніх справ вищестоящим і призначення начальників місцевих управлінь внутрішніх справ міністром України. Верховна Рада Автономної Республіки Крим прийняла нормативний акт, згідно з яким утворила окреме міністерство внутрішніх справ Криму і призначила міністра.

б) згідно з Законом України «Про освіту» кошти, що виділяються школам з бюджету, не підлягають зменшенню в разі наявності додаткових джерел коштів (оренда, спонсорська допомога). Районна рада, посилаючись на фінансові труднощі, прийняла рішення зменшити виділення коштів школам, що здають приміщення в оренду, на 10 %.

в) Законом України «Про загальний військовий обов'язок і військову службу» передбачено для солдатів і сержантів, які проходять строкову

військову службу в Збройних Силах України та інших військових формуваннях, строк служби 12 місяців. Президент України на пропозицію міністра оборони видав Указ про зменшення строку служби до 10 місяців. Одночасно обласна рада, посилаючись на повінь, прийняла рішення не проводити призов на військову службу навесні поточного року.

3. Адвокат Кампов, який прийняв доручення від громадянина Сабова, що був узятий під варту як особа, яка підозрювалася у скоєнні злочину, під час зустрічей з підзахисним віч-на-віч дав йому ряд порад і роз'яснень. Про суть цих порад та роз'яснень з дозволу прокурора він розповів студентам юридичного ВНЗ, де викладав кримінальне право. При цьому слід зазначити, що він назвав прізвище обвинуваченого і розповів усе про його протиправні дії. Сабов вважає, що Кампов порушив адвокатську таємницю і має бути притягнений до дисциплінарної відповідальності. Кампов вважає, що він не порушив свого обов'язку берегти адвокатську таємницю, оскільки, по-перше, на свої дії він отримав дозвіл прокурора, а по-друге, він поінформував про суть порад і роз'яснень не іншу процесуальну сторону, а студентів з навчальною метою. Хто правий у цій ситуації? Свою відповідь обґрунтуйте.

4. Громадянин Овчаренко скоїв злочин 20 серпня 2001р. за який, діючим на той час кримінальним законом, було передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від 1 до 5 років. З першого вересня 2001р. почав діяти закон, за яким за той самий злочин передбачалося покарання у вигляді обмеження волі на строк до 3-ох років або арешт до 6 місяців, або штраф до 50 неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Однак на момент винесення вироку почав діяти закон, який передбачав за вищевказаний злочин покарання у вигляді штрафу до 60 неоподаткованих мінімумів доходів громадян або арешт на строк до 5 місяців, або обмеження волі на строк до 4-ох років. За яким законом має бути засуджено Овчаренка?

5. Мережу приватних магазинів акціонерного товариства було створено для реалізації електро побутових товарів. Однак за кілька місяців переважну частину мережі було перетворено на автосалони. Місцевий орган виконавчої влади, що реєстрував АТ, звернувся до суду з проханням призупинити його діяльність. Суд вирішив задовольнити цю вимогу.

Як це пов'язано з правосуб'єктністю юридичної особи?

6. Визначте, чи скоєно правопорушення у випадках, наведених далі, а також форму вини:

а) водій автомобіля раптово втратив свідомість під час серцевого нападу, внаслідок чого було вчинено наїзд на пішохода;

б) учень викрав магнітофон зі шкільного радіовузла;

в) хлопець, бажаючи продемонструвати подрузі свою силу, підняв її на руки і вирішив, за її згодою, потримати за огорожею балкону. Але сил не вистачило, дівчина внаслідок падіння дістала складні переломи;

г) юнаки зустріли на вулиці жінку і вирвали в неї з рук сумку з грошима;

г) на громадянина С вчинили напад кілька грабіжників, які, погрожуючи ножами, вимагали віддати коштовності й одяг. У відповідь С здійснив кілька пострілів з газового пістолета, поранивши одного з нападників;

д) під час великої пожежі, рятуючи від загоряння житловий будинок, пожежники розібрали сарай, що заважав гасити вогонь.

7. Проаналізуйте ситуацію. Спираючись на знання ознак правопорушення, визначте, чи є така ситуація правопорушенням.

Ситуація 1: Сергій ішов додому. На пустинній вулиці він побачив двох молодиків, які чіплялися до дівчини. На прохання Сергія припинити молоді люди не реагували. Тоді, щоб захистити дівчину, Сергій побив хлопців, завдавши їм тілесних ушкоджень.

Ситуація 2: Сергій ішов додому. Поруч із будинком Світлани він побачив Андрія, який теж симпатизував Світлані. Зі словами: «Я ж попереджав тебе, щоб ти більше тут не з'являвся.» – Сергій почав бити Андрія, зрештою Андрій отримав тілесні ушкодження.

8. Приватний підприємець О. Микитенко, рухаючись на автомобілі, не звернув увагу на сигнал світлофора і, перетинаючи перехрестя, зіткнувся з трактором. За скоєне правопорушення О. Микитенка притягнуто до відповідальності, а саме:

1) відшкодування власнику пошкодженого трактора вартості ремонту;

2) позбавлення прав водія терміном на 1 рік.

О. Микитенко вважає що санкції стосовно нього порушують норму ст. 61 Конституції України, яка забороняє двічі притягати до відповідальності одного виду за одне й те саме правопорушення. А як вважаєте ви?

9. Громадянин Бондар, прямуючи додому, зробив зауваження компанії п'яних молодиків, які нецензурно лялися біля під'їзду. Молоді люди розізлися, взяли палиці і стали вимагати від Бондаря відкрити двері квартири, щоб поговорити. Бондар відмовився. Вони вибили двері та увірвалися до квартири, один з молодиків при цьому вдарив господаря палицею. Бондар у відповідь на це вистрілив з мисливської рушниць і смертельно поранив цього нападника. Рішенням суду Бондаря визнано винним у вбивстві, бо його дії кваліфіковано як перевищення меж необхідної оборони. Дайте оцінку рішенням суду.

10. Розв'яжіть: (необхідно замість букв підставити відповідну цифру)

$$A : B + B - \Gamma = \Gamma, \text{ де}$$

A – мінімальний вік громадян України (у роках), з якого вони можуть створювати політичні партії чи вступати до діючих політичних партій. (Закон України «Про політичні партії в Україні», ст. 6).

B – мінімальний вік осіб (у роках), які мають право створювати громадські організації. (Закон України «Про об'єднання громадян», ст. 11)

B – мінімальний вік осіб (у роках), які мають право створювати молодіжні та дитячі організації. (Закон України «Про об'єднання громадян», ст. 11)

Γ – мінімальний вік осіб (у роках), які можуть бути членами громадських організацій (крім дитячих та молодіжних). (Закон України «Про об'єднання громадян», ст. 12)

Γ – одна й та ж особа не може бути обрана Президентом більш ніж Γ строків підряд. (Конституція України, ст. 103).

$$11. \text{ Доведіть рівність: } (A \times B) : ((B + \Gamma) \times \Gamma) = D - \text{Ж} + 2, \text{ де}$$

A, B – Всеукраїнський референдум проголошується за народною ініціативою на вимогу не менш як A мільйонів громадян України, які мають право голосу, за умови, що підписи щодо призначення референдуму зібрано не менш як у двох третинах областей і не менш як по B тисяч підписів у кожній області. (Конституція України, ст. 72).

B – набуття громадянства України та вихід з громадянства України дітьми віком з B років може відбуватися лише за їх згодою. (Закон України «Про громадянство», ст. 16).

Γ – громадянин України може одночасно перебувати в Γ (кількість партій). (Закон України «Про політичні партії в Україні», ст. 6)

Γ – однією з умов прийняття до громадянства України є безперервне проживання на законних підставах на території України протягом останніх Γ років. (Закон України «Про громадянство», ст. 9).

D – членом політичної партії може бути лише громадянин України, який досяг D років. (Закон України «Про політичні партії в Україні», ст. 6).

Ж – вік (роки), з якого громадяни України отримують паспорт громадянина.

12. Микола К. був членом збірної команди республіки по волейболу. В лютому йому виповнилося 18 років, і він повинен був вперше в житті взяти участь у виборах. Але за два тижні до виборів він дізнався, що в день виборів їхня команда буде перебувати на борту судна, яке доставлятиме їх до місця змагань. «Шкода, що не доведеться взяти участь у перших в житті виборах», – подумав Микола. Однак на зборах під час

тренувань тренер команди нагадав всім гравцям про необхідність зайти на свої виборчі дільниці і отримати відкріпні посвідчення.

Що мав на увазі тренер команди? Які форми участі в голосуванні передбачені для виборців, що змінили на момент виборів місце перебування? Для чого це робиться?

13. Директор акціонерного товариства «Обрій» звернувся до народного депутата, обраного за його виборчим округом, зі скаргою, що органи місцевого самоврядування перевищили свої повноваження щодо введення місцевих податків із підприємств. Яким чином може діяти народний депутат, щоб захистити права виборців?

14. Український крейсер знаходився в італійському порту. В одній з кают моряки, вільні від вахти, вживали спиртне і між двома чоловіками - Фоменком і Носачем виникла сварка, в ході якої Носач отримав тяжкі тілесні ушкодження. Фоменко ознайомився з законодавством України і Італії і вирішив, що краще бути притягнутим до кримінальної відповідальності в Італії, бо за скоєне ним правопорушення відповідальність в цій країні менш серйозна. Дайте правову оцінку цій ситуації.

15. Іван Петрович у службових справах поїхав до обласного центру. Через деякий час, прямуючи проспектом, він відчув, що різко погіршується його самопочуття. Чоловік придбав в аптеці ліки, прийняв їх, але полегшення не відбулося. Іван Петрович звернувся до поліклініки, але направлення до лікаря йому не дали, пояснивши, що треба звертатись до своєї поліклініки, де він перебуває на обліку за місцем проживання. Прокоментуйте ситуацію.

16. Доведіть рівність: $(A + B + V) : \Gamma + (\Gamma + D) : \text{Ж} = 3$, де

A, B – кожна із сторін договору найму, укладеного на невизначений строк, може відмовитися від договору в будь-який час, письмово попередивши про це другу сторону за A (місяці), а у разі найму нерухомого майна – за B (місяці). Договором або законом може бути встановлений інший строк для попередження про відмову від договору найму, укладеного на невизначений строк. (Цивільний кодекс, ст. 763).

V, Γ – якщо на товар не встановлений гарантійний строк або строк придатності, вимога у зв'язку з його недоліками може бути пред'явлена покупцем за умови, що недоліки були виявлені протягом розумного строку, але в межах V років, а щодо нерухомого майна - в межах Γ років від дня передачі товару покупцеві, якщо договором або законом не встановлений більший строк. (Цивільний кодекс, ст. 680).

Γ – строк чинності виключних майнових прав інтелектуальної власності на винахід спливає через Γ років, що відліковуються від дати подання заявки на винахід в установленому законом порядку. (Цивільний кодекс, ст. 465).

Д – до вимог про розірвання договору дарування застосовується позовна давність в Д (ріки). (Цивільний кодекс, ст. 728).

Ж – якщо строк (термін) виконання боржником обов'язку не встановлений або визначений моментом пред'явлення вимоги, кредитор має право вимагати його виконання у будь-який час. Боржник повинен виконати такий обов'язок у Ж-денний строк від дня пред'явлення вимоги, якщо обов'язок негайного виконання не впливає із договору або актів цивільного законодавства. (Цивільний кодекс, ст. 530).

З – автор має невідчужуване право на одержання грошової суми у розмірі З відсотків від суми кожного продажу оригіналу художнього твору чи оригіналу рукопису літературного твору, наступного за відчуженням оригіналу, здійсненим автором. Зазначена сума сплачується продавцем оригіналу твору. (Цивільний кодекс, ст. 448).

17. Фірма «Варіант» спеціалізувалася на наданні посередницьких послуг у сфері нерухомості. Офіс фірми був розташований в орендованому приміщенні. Власністю фірми були тільки оргтехніка, автомобіль та грошові внески на банківських рахунках. Студент-юрист Петро стверджував, що фірма «Варіант» не є юридичною особою, оскільки вона, по-перше, не має відокремленого майна, а по-друге, оскільки її офіс розташований в орендованому приміщенні, то неможливо визначити місцезнаходження юридичної особи, бо кімнати, які займає фірма «Варіант», є місцезнаходженням тієї юридичної особи, якій вони належать на праві власності, а дві юридичні особи не можуть мати одне місцезнаходження. Заперечуючи йому, студент-юрист Константин твердив, що у ст. 80 ЦК, де дано поняття юридичної особи, взагалі не йдеться про те, що юридична особа повинна мати відокремлене майно і чітко визначене місцезнаходження. Тому фірму «Варіант» можна вважати юридичною особою. З ким із студентів ви згодні? Свою відповідь обґрунтуйте.

18. Реформування агропромислового комплексу і земельних відносин привело до значного збільшення кількості фермерських господарств у селі Переяславка. Сільський голова Голік теж вирішив стати фермером, але у райдержадміністрації йому було відмовлено. Громадянин Голік вважає це порушенням ст. 42 Конституції України, яка говорить що кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена на законом. А створення С(Ф)Г дозволено Законом України «Про селянське (фермерське) господарство» від 22.06.1993 року. Хто помиляється: чиновники райдержадміністрації чи сільський голова Голік?

19. Громадянин Ю. працював викладачем бухгалтерського обліку у торгово-економічному інституті. На запрошення керівництва заводу «Електрон» він вирішив перейти на завод на посаду старшого економіста. Перехід на завод за погодженням з адміністрацією інституту проводився у

порядку переведення. Але коли Ю звільнився з інституту та прийшов до відділу кадрів заводу, йому було відмовлено в прийнятті на роботу. Як пояснив директор заводу, за час оформлення переводу було знайдено кваліфікованішого працівника. Як діяти громадянину Ю, чи порушено закон?

20. Фотоательє «Експрес – фото» працювало за 6-денним робочим тижнем, але у працівників був 5-денний робочий тиждень, отже, кожен із них мав вихідний в один із цих шести днів. Фотограф Л мав вихідний день щосереди. Однієї середи він був залучений до роботи, оскільки треба було виконати багато термінових замовлень, а один працівник перебував у відпустці, ще один – на лікарняному. Наступного дня Л попросив директора ательє надати йому відгул у суботу або подвійну оплату за роботу у вихідний день, однак у відповідь почув, що не має на це права, бо його залучили до роботи не в неділю. Чи правомірна відмова директора щодо задоволення вимог Л? Свою відповідь обґрунтуйте.

21. 20 січня 2000 р. інженеру меблевого комбінату Руцаку було оголошено наказом директора догану за скоєний дисциплінарний проступок. 21 січня Руцак захворів на грип і вийшов на роботу тільки 10 лютого. Цього ж дня його під розписку ознайомили з наказом про оголошення йому догани. 25 січня 2001 р. Руцак знову скоїв дисциплінарний проступок. У зв'язку з цим, після одержання згоди профкому, 5 лютого Руцак був звільнений наказом директора за систематичне невиконання обов'язків без поважних причин. Він вважає своє звільнення незаконним. На вашу думку, чому? Дайте правовий аналіз ситуації.

22. Доведіть рівність: $(A - B) \times B \times \Gamma = \Gamma : D$, де

A, B – кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося A років, а за окремі тяжкі злочини з B років. (Кримінальний кодекс України, ст. 22).

B, Γ – давання хабара карається штрафом від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк від B до Γ років. (Кримінальний кодекс України, ст. 369).

Γ – штраф, як вид кримінального покарання щодо неповнолітніх застосовується лише тоді, коли вони мають самостійний доход, власні кошти або майно. Його розмір не може перевищувати Γ неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. (Кримінальний кодекс України, ст. 99).

D – актом про помилування може бути здійснена заміна засудженому призначеного судом покарання у виді довічного позбавлення волі на позбавлення волі на строк не менше D років. (Кримінальний кодекс України, ст. 87).

23. Громадянин Павлов неодноразово погрожував вбивством Зубову.

10 вересня 2001р. Зубов повертався з роботи додому темною, безлюдною вулицею. Павлов підкрався до Зубова ззаду і наніс йому удар по голові металевим прутом. Однак через те, що удар виявився невдалим, смерть не настала, а Зубов відлежав у лікарні з черепно-мозковою травмою 27 днів. Розуміючи, що мети не досягнуто, Павлов хотів нанести ще один удар, однак мусив втікати з місця скоєння злочину, оскільки із-за рогу вулиці виїхала міліцейська патрульно-постова машина. Кваліфікуйте дії Павлова.

24. Громадянин Полтавчук, будучи напідпитку, почав чіплятися на вулиці до громадянина Танюка, а коли той відштовхнув його, кинувся на нього з кулаками і встиг нанести три удари по голові. Після цього Полтавчука відтягнули вбік перехожі, а Танюк попрямував додому. Через два дні Полтавчук зайшов до Танюка додому і розпочав бійку. Танюк схопив палицю для розмішування тіста і вдарив Полтавчука по нозі. Той скрикнув від болю і почав тікати з хати, однак по дорозі на двір впав на сходах і помер. Суд кваліфікував дію Танюка як вбивство при перевищенні межі необхідної оборони. Висловіть свою думку з даного приводу.

25. Доведіть рівність: $A - (B + V) : \Gamma + \Gamma - D = \text{Ж} \times 3 - \text{Й}$, де

A – у разі усиновлення повнолітньої особи різниця у віці не може бути меншою, ніж A років. (Сімейний кодекс України, ст. 211).

B – якщо повнолітні дочка, син продовжують навчання і у зв'язку з цим потребують матеріальної допомоги, батьки зобов'язані утримувати їх до досягнення B (років) за умови, що вони можуть надавати матеріальну допомогу. (Сімейний кодекс України, ст. 199).

V – усиновлювачем може бути особа, що старша за дитину, яку вона бажає усиновити, не менш як на V років. (Сімейний кодекс України, ст. 211).

Γ – дитина, покинута в пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я або яку відмовилися забрати з них батьки, інші родичі, може бути усиновлена після досягнення нею Γ (місячного) віку. (Сімейний кодекс України, ст. 209).

Γ – за заявою особи, яка досягла Γ років, за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам. (Сімейний кодекс України, ст. 23).

D – після розірвання шлюбу особа має право на утримання, якщо вона стала непрацездатною до розірвання шлюбу або протягом D (років) від дня розірвання шлюбу і потребує матеріальної допомоги і якщо її колишній чоловік, колишня дружина може надавати матеріальну допомогу. (Сімейний кодекс України, ст. 76).

Ж – усиновлювач може змінити відомості про місце народження та дату народження дитини. При цьому дата народження дитини може бути змінена не більш як на Ж (місяців). (Сімейний кодекс України, ст. 230).

З – до вимоги про поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, заявленої після розірвання шлюбу, застосовується позовна давність у 3 роки. (Сімейний кодекс України, ст. 72).

Й – до вимоги про визнання материнства (батьківства) встановлюється позовна давність в Й (років), яка починається від дня, коли особа дізналася або могла дізнатися, що є матір'ю (батьком) дитини. (Сімейний кодекс України, ст. 138, 139).

26. Володимир, який перебував у зареєстрованому шлюбі з Іванною, зміг одружитися з Наталією. З останньою він проживав два роки. Згодом Наталія дізналася про те, що Володимир перебуває у шлюбі з іншою жінкою. Однак і після цього вона продовжувала жити з Володимиром. Через два роки через хворобу вона стала непрацездатною і гостро потребувала матеріальної допомоги. Але на цей момент Володимир уже повернувся до Іванни. Наталія звернулася до суду з позовом про стягнення з Володимира аліментів на утримання. Суд у задоволенні позову відмовив. Чи правомірна відмова суду? Свою відповідь обґрунтуйте.

27. Після припинення шлюбу громадянки В з громадянином Ш за рішенням суду Ш повинен був виплачувати на двох своїх неповнолітніх дітей аліменти. Але невдовзі по тому Ш почав часто змінювати місце роботи, влаштувався працювати таким чином, щоб основний дохід мати на роботі за сумісництвом, намагаючись зменшити аліменти. Внаслідок цього розмір аліментів постійно зменшувався і був недостатній для утримання дітей. Що можна порадити В, щоб вийти з цього становища?

28. Від померлої бабусі повнолітні двоюрідні брати Петро та Павло одержали у спадок двокімнатну квартиру. Спадок вони прийняли належним чином і обидва стали співвласниками житла. Через рік Петро, який мав власне житло, вирішив продати свою частку у двокімнатній квартирі громадянину К. Але нотаріус відмовився оформити договір купівлі-продажу без згоди Павла. Петро не розуміє чому він не вправі самостійно розпорядитися своєю власністю. Прокоментуйте ситуацію.

29. До прокуратури м. З надійшло повідомлення від мешканців вулиці Індустріальної про те, що на лижній фабриці, розташованій поруч з їхніми будинками, здійснюється антизаконне спалювання високотоксичних відходів. Заступник міського прокурора Павленко викликав повісткою директора підприємства Зотова для дачі пояснень щодо обставин, які з'ясовуються перевіркою. Зотов зателефонував Павленку і заявив йому, що готовий прийти в прокуратуру, але тільки за викликом прокурора, оскільки, згідно із Законом України «Про прокуратуру», право виклику посадових осіб належить прокурорам, а заступники прокурорів та інші працівники цього правоохоронного органу

такого права не мають. Павленко у відповідь наклав на Зотова штраф, керуючись нормою про покарання за ухилення свідка, потерпілого, експерта, перекладача від явки до органів попереднього слідства або дізнання.

30. У суботу, 7 грудня 2002 року біля пішохідного мосту в м. Ужгороді було знайдено труп відомого в обласному центрі бізнесмена Харченка. При опитуванні певних осіб було встановлено, що незадовго до смерті Харченко посварився з кримінальним авторитетом Свердловим, який при свідках у пориві гніву сказав йому: «Завтрашнього сонця ти не побачиш.» Слідчий видав постанову про затримання Свердлова як особи, що підозрюється у скоєнні злочину. Свердлову було оголошено протокол про затримання, а на прохання надати йому можливість запросити захисника йому відмовили, мотивуючи тим, що субота - вихідний день так само, як і неділя, що за роботу адвокату у вихідний день доведеться заплатити в подвійному розмірі, тому нехай почекає до понеділка. У понеділок було прийнято судове рішення про арешт Свердлова, і тільки після цього йому надали можливість запросити захисника. Адвокат Сопко з метою виконання доручення про захист Свердлова звернувся із запитом до одного з підприємств, однак отримав відмову. Його побачення із підзахисним були обмежені в часі і проходили у присутності слідчого. Врешті-решт слідчому вдалося шляхом погроз змусити Сопка відмовитися від захисту Свердлова. Які порушення законодавства мають місце в цій ситуації?

РОЗДІЛ 5 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Завершальним етапом у вивченні курсу «Правознавство» є підсумковий контроль знань студентів, який здійснюється у формі іспиту. До нього допускаються студенти, які повністю виконали вимоги навчального процесу: прослухали курс лекцій, опрацювали питання семінарських занять і приймали участь у їх обговоренні у групі, своєчасно підготували і захистили реферат.

Іспит – це форма контролю засвоєння студентом програмного матеріалу з окремої дисципліни за навчальний рік. Він може здійснюватись у двох формах: усній чи письмовій. При цьому письмовий іспит за необхідності може доповнюватися співбесідою викладача-екзаменатора зі студентами. Під час складання іспиту оцінювання знань успішності студента визначається за 4-бальною шкалою – «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно».

З метою полегшення підготовки до іспиту з правознавства подаємо критерії оцінок знань студентів:

20 балів («відмінно»), якщо основні питання розкриті на високому теоретичному і практичному рівнях, студент без ускладнень орієнтується в матеріалі, повністю відповідає на додаткові запитання, спроможний вести правову дискусію, виявляє всебічні і глибокі знання програмного матеріалу, знає загальні закономірності виникнення держави і права, їх взаємозв'язок, юридичне та політичне значення конституції України, різні джерела права України, їх зміст, уміє застосовувати знання про державно-правову систему України в своїй професійній діяльності, використовувати Конституцію України як основний закон прямої дії, орієнтуватися у системі чинного законодавства, користуватися нормативно-правовими актами. Якість відповідей свідчить про вільне володіння матеріалом лекційних і практичних занять, а також про ознайомлення з додатковим матеріалом з навчальної дисципліни. У цілому це відмінне виконання лише з незначною кількістю несуттєвих помилок;

15 балів («добре»), якщо основні питання розкриті, студент виявляє повне знання програмного матеріалу, уміє впевнено використовувати понятійний апарат, аналізувати зміст текстів першоджерел, використовувати їх стосовно аналізу політико-правової дійсності в межах майбутньої професії, спроможний брати участь в правовій дискусії, використовує одержані знання на практиці, але на додаткові питання студент повністю не відповідає, ознайомлення з правовими джерелами не систематизовано, проте якість відповідей виявляє вільне володіння матеріалом. У цілому добре, але з певною кількістю значних помилок;

10 балів («задовільно»), якщо студент володіє тільки основним матеріалом, але під час розкриття питань, допускає суттєві помилки, головні питання висвітлено не повно, а на додаткові питання надаються почасти неточні відповіді, проявляється поверховість суджень, слабе вміння користуватися нормативно-правовими актами, по всіх питаннях висловлено в цілому правильно загальнотеоретичні положення, але слабо підкріплено їх фактичним матеріалом із системи чинного законодавства, частково використовує одержані знання на практиці, в цілому виконання задовольняє мінімальні критерії;

5 балів («незадовільно»), якщо студент виявляє пробіли в знанні основних положень програмного матеріалу, не вміє використовувати положення чинного законодавства та понятійний апарат; не здатний використовувати отримані знання для аналізу справ з різних галузей права у межах майбутньої професії і не використовує одержані знання на практиці.

Студент у процесі навчальної діяльності повинен навчитися правильно готуватись до іспитів, продумувати свої відповіді на екзаменаційні питання, виділяти й ставити в логічну послідовність ключові думки, відповідати не розгорнуто, а використовуючи певну схему, певний порядок викладу, вказуючи лише головні думки, намагаючись відобразити логічну послідовність змісту всієї теми.

У ході підготовки до іспиту студент має зосередити головну увагу на трьох взаємопов'язаних і взаємозумовлених аспектах навчальної діяльності:

- 1) самоконтролі, самооцінці, самоаналізі;
- 2) закріпленні та розвитку індивідуальних навчальних навичок;
- 3) вмінні справлятися зі стресовими ситуаціями, викликаними суб'єктивними чи об'єктивними обставинами.

Для того, щоб студент у ході самостійної підготовки до контролю знань не розгубився й не заплутався у великому обсязі матеріалу, пропонуємо дотримуватись таких порад:

- 1) запишіть коротко все, що ви можете згадати з цієї теми, яку ви збираєтесь повторювати;
- 2) перевірте фактичну точність того, що ви пам'ятаєте;
- 3) перегляньте конспект, порівнюючи його з текстом підручника, приділяючи особливу увагу ключовим моментам та заголовкам;
- 4) уважно перечитайте навчальний матеріал з теми, яку повторюєте, виділяючи головні думки;
- 5) самостійно перевірте рівень засвоєння матеріалу, використовуючи логічну схему чи конспект;
- 6) перевірте, наскільки якісно ви запам'ятали весь матеріал.

В АДІ ДВНЗ «ДонНТУ» іспит з правознавства складається в письмовій формі, що зумовлює певні особливості. Під час письмового викладення відповіді на екзаменаційне питання студентам варто дотримуватися такої структурної схеми:

- 1) вступ (стисле викладення основних аспектів змісту);
- 2) розкриття теми (головні факти, аргументи);
- 3) підсумки (коротке резюме, оцінка та висновки).

5.1 Перелік запитань до модульно-рейтингового контролю знань

Перелік запитань до 1 модульно-рейтингового контролю знань

1. Особливості виникнення держави і права у різних народів.
2. Основні теорії виникнення держави і права.
3. Основні причини виникнення держави.
4. Поняття і ознаки громадянського суспільства.
5. Поняття і ознаки демократичної, правової та соціально орієнтованої держави.
6. Поняття та основні ознаки держави.
7. Поняття, сутність та соціальне призначення держави.
8. Поняття та основні типи держави.
9. Місце і роль апарату держави в її механізмі.
10. Класифікація (види) функцій держави.
11. Форми держави: поняття і структура.
12. Особливості форм сучасної української держави та їх характеристика.
13. Місце і роль держави у політичній системі та здійсненні влади.
14. Роль і місце громадянського суспільства в політичній системі суспільства.
15. Співвідношення держави і права.
16. Правові форми взаємодії держави та громадських об'єднань.
17. Співвідношення громадянського суспільства і правової держави.
18. Напрями формування громадянського суспільства і правової держави в Україні.
19. Соціальні норми. Місце і роль права в системі соціальних норм.
20. Поняття права. Принципи та функції права.
21. Внутрішня і зовнішня форми права.
22. Норма, інститут, підгалузь і галузь права.
23. Сутність джерел права.
24. Поняття та елементи правовідносин.
25. Законність, правопорядок, суспільний порядок і дисципліна.
26. Поняття правосвідомості, види та структура правосвідомості.
27. Поняття правової культури, види та структура правової культури.

28. Суть процесу правового виховання. Форми правового виховання.
29. Правове мислення та правова поведінка. Види правової поведінки.
30. Види протиправної поведінки.
31. Правопорушення та його ознаки.
32. Склад правопорушення та його види.
33. Юридична відповідальність та її види. Ретроспективна юридична відповідальність.
34. Підстави притягнення до юридичної відповідальності.
35. Звільнення від юридичної відповідальності.
36. Поняття, предмет, метод та система конституційного права.
37. Місце конституційного права в системі національного права України.
38. Джерела конституційного права: поняття, система, види.
39. Поняття і основні властивості конституції як основного закону держави.
40. Класифікація конституцій. Реалізація і правова охорона конституції.
41. Загальні засади конституційного ладу України.
42. Система гарантій конституційного ладу. Закріплення основ конституційного ладу в законах України.
43. Поняття і принципи конституційного ладу України.
44. Поняття й ознаки державного суверенітету України.
45. Державні символи України.
47. Поняття та принципи державного ладу України.
48. Поняття і сутність суспільного ладу України.
49. Багатоманітність політичного, економічного, ідеологічного життя суспільства.
50. Політична, економічна та соціальна система суспільства.
51. Правовий статус особи: поняття, основні ознаки, види, структура.
52. Система конституційних прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні.
53. Поняття і види громадянських прав і свобод людини.
54. Політичні права і свободи громадян України.
55. Економічні, соціальні й культурні (духовні) права і свободи людини та громадянина.
56. Конституційні обов'язки громадян України.
57. Поняття гарантій прав людини, їх класифікація.
58. Система захисту прав і свобод людини в Україні.
59. Громадянство України: поняття та правове регулювання.
60. Підстави набуття та припинення громадянства України.
61. Правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні.
62. Народовладдя в Україні та форми його здійснення.
63. Вибори: поняття та принципи проведення.

64. Виборче право. Об'єктивне і суб'єктивне виборче право. Активне і пасивне виборче право.
65. Виборча система в Україні.
66. Виборчий процес та його стадії.
67. Відповідальність за порушення виборчого законодавства України.
68. Поняття і види референдумів.
69. Юридична сила рішень всеукраїнського та місцевих референдумів.
70. Принципи і порядок проведення референдумів.
71. Відповідальність за порушення порядку проведення референдуму.
72. Форми визначення громадської думки: народне обговорення, дорадче опитування громадян, збори громадян.
73. Відкликання народних депутатів України, депутатів та голів місцевих рад.
74. Правова регламентація порядку організації та проведення виборів народних депутатів України.
75. Правовий статус народного депутата України.

Перелік запитань до 2 модульно-рейтингового контролю знань

1. Поняття державного органу України і його конституційний статус.
2. Принципи організації і діяльності державних органів. Система органів державної влади.
3. Поняття і система місцевого самоврядування.
4. Конституційно-правовий статус органів місцевого самоврядування та їх повноваження.
5. Поняття, предмет та джерела адміністративного права України.
6. Державне управління. Поняття, сутність та принципи.
7. Методи і форми державного управління.
8. Державна служба. Поняття і правовий статус державних службовців.
9. Адміністративно-правові відносини. Сутність та ознаки адміністративних правовідносин.
10. Адміністративне деліктне право.
11. Поняття, ознаки та склад адміністративного правопорушення.
12. Адміністративна відповідальність. Поняття та види адміністративних стягнень.
13. Поняття, предмет та джерела цивільного права України.
14. Цивільно-правові відносини. Майнові та особисті немайнові відносини.
15. Суб'єкти та об'єкти цивільно-правових відносин.
16. Цивільна правоздатність та цивільна дієздатність. Види цивільної дієздатності.
17. Юридична особа, її ознаки. Види юридичних осіб.
18. Право та форми власності в Україні. Суб'єкти права власності.

19. Зобов'язальне право. Система зобов'язального права.
20. Суб'єкти, об'єкти та зміст зобов'язань. Підстави виникнення та припинення зобов'язань.
21. Поняття та види цивільно-правових угод.
22. Поняття спадщини. Спадкування за законом і за заповітом. Перша та друга черга спадкоємців.
23. Поняття, система та джерела кримінального права України.
24. Поняття та ознаки злочину.
25. Види кримінальних покарань.
26. Кримінальна відповідальність неповнолітніх.
27. Поняття та предмет трудового права України. Система трудового права.
28. Поняття та структура трудових правовідносин.
29. Джерела трудового права. Кодекс законів про працю України.
30. Колективний договір. Поняття та зміст колективного договору.
31. Поняття, сторони та зміст трудового договору.
32. Види трудових договорів.
33. Підстави для припинення трудового договору. Розірвання трудового договору з ініціативи працівника.
34. Розірвання трудового договору з ініціативи власника або уповноваженого ним органу.
35. Робочий час та час відпочинку.
36. Поняття щорічної відпустки та її види. Додаткові відпустки.
37. Особливості умов праці жінок та молоді.
38. Трудова дисципліна. Поняття трудової дисципліни.
39. Поняття дисциплінарного проступку. Дисциплінарна відповідальність.
40. Поняття та види дисциплінарного стягнення. Матеріальна відповідальність.
41. Індивідуальні і колективні трудові спори. Порядок розгляду індивідуальних трудових спорів. Комісія з трудових спорів.
42. Сімейний кодекс України.
43. Поняття шлюбу, умови та порядок його укладення.
44. Підстави та порядок розірвання шлюбу.
45. Визнання шлюбу недійсним.
46. Майнові права подружжя.
47. Опіка та піклування.
48. Поняття та ознаки правоохоронної діяльності.
49. Правоохоронні органи України.
50. Правосуддя в Україні. Поняття, основні ознаки та принципи.
51. Цивільне судочинство. Цивільний процесуальний кодекс України.
52. Господарське судочинство. Господарський процесуальний кодекс України.

53. Кримінальне судочинство. Кримінально-процесуальний кодекс України.
54. Конституційне судочинство.
55. Поняття правозахисної діяльності. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини.
56. Юстиція, нотаріат, адвокатура в Україні.
57. Житловий кодекс України.
58. Види житлового фонду.
59. Порядок надання житла. Договір житлового найму.
60. Відповідальність наймача за невиконання договору житлового найму.
61. Приватизація державного житлового фонду.
62. Поняття і види пенсій.
63. Статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок чорнобильської катастрофи.
64. Основні засади соціального захисту ветеранів війни та праці.
65. Державний захист сім'ї й дитинства.
66. Загальна характеристика Земельного кодексу України.
67. Право власності на землю. Поняття і види землекористування.
68. Порядок вирішення земельних спорів.
69. Відповідальність за порушення земельного законодавства.
70. Правова охорона навколишнього природного середовища та поняття екологічного права.
71. Екологічні права та обов'язки громадян.
72. Правові засоби охорони атмосферного повітря і тваринного світу.
73. Господарське право України: поняття і предмет правового регулювання.
74. Підприємство як організаційна форма господарювання. Види підприємств.
75. Відповідальність за правопорушення у сфері господарювання.

5.2 Перелік запитань до іспиту

До семестрового контролю – іспиту винесені запитання I і II модульно-рейтингового контролю знань.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Нормативно-правові акти

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Закон України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 2. – Ст. 44.
3. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р.: // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1971. – Додаток до № 50. – Ст. 375.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.
5. Закон України «Про власність» від 7 лютого 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 20. – Ст. 249.
6. Закон України «Про арбітражний суд» від 4 червня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 36. – Ст. 469.
7. Закон України «Про Всеукраїнський та місцеві референдуми» від 3 липня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 33. – Ст. 443.
8. Закон України «Про Президента України» від 5 липня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 33. – Ст. 446.
9. Закон України «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 793.
10. Закон України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 р. // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1991. – № 4. – Ст. 21.
11. Закон України «Про службу безпеки України» від 25 березня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
12. Закон України «Про статус суддів» від 15 грудня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 8. – Ст. 56.
13. Закон України «Про адвокатуру» від 19 грудня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 9. – Ст. 62.
14. Закон України «Про колективні договори і угоди» від 1 липня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 36. – Ст. 361.
15. Закон України «Про нотаріат» від 2 вересня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383.
16. Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 11. – Ст. 50.
17. Закон України «Про органи реєстрації актів громадянського стану» від 24 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 14. – Ст. 78.
18. Закон України «Про державну податкову службу в Україні» від 24 грудня 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 15. – Ст. 84.
19. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 49. – Ст. 272.

20. Закон України «Про відпустки» від 15 листопада 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 2. – Ст. 4.
21. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
22. Закон України «Про Уповноваженого Верховної Ради з прав людини» від 22 грудня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 20. – Ст. 99.
23. Закон України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» від 3 березня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 34. – Ст. 227.
24. Закон України «Про державну виконавчу службу» від 24 березня р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 36-37. – Ст. 243.
25. Закон України «Про вибори Президента України» від 5 березня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 14. – Ст. 81.
26. Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 9 квітня 1999 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 20-21. – Ст. 190.
27. Закон України «Про громадянство України» від 18 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 4. – Ст. 65.
28. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.
29. Закон України «Про органи самоорганізації населення» від 11 липня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 48. – Ст. 254.
30. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – Ст. 135.
31. Закон України «Про судоустрій України» від 7 лютого 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 27-28. – Ст. 180.

2. Основна

1. Адміністративне право України: підручник. / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дяченко та ін.; за ред. Ю. П. Битяка. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 544 с.
2. Адміністративне право України: посібник. / Г. Г. Забарний, Р. А. Калюжний, В. О. Терещук, В. К. Шкарупа – К.: КІВС, 2001. – 194 с.
3. Ю. Б. Бек Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / за ред. Ю. Б. Бек, Й. Г. Богдан та ін. – К.: Істина, 2004. – 975 с.
4. Беленчук І. А. Адміністративне право України: навчальний посібник. / І. А. Беленчук. – К.; А. С. К, 2004. – 176 с.
5. Бойко М. Д. Трудове право України: навч. посіб. / М. Д. Бойко. – 2-е вид., допов. і переробл. – К.: Атіка, 2008. – 316 с.
6. Болотіна Н. Б. Трудове право України: підручник / за ред. Н. Б. Болотіної, Г. І. Чанишевої. – 2-е вид., стер. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2001. – 559 с.
7. Борисова В. І. Сімейне право України / В. І. Борисова, І. В. Жилінкова. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 288 с.

8. Васильєва А. С. Судові та правоохоронні органи України: учб. посіб. / А. С. Васильєва. – 2-е вид. – Х.: Одісей, 2003. – 320 с.
9. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. – К.: Юрид. думка, 2007. – 992 с.
10. Венгеров А. Б. Теория государства и права: учеб. / А. Б. Венгеров. – 5-е изд. – М.: Омега – Л, 2008. – 608 с.
11. Воронова Л. К. Фінансове право України: підруч. / Л. К. Воронова. – К.: Прецедент; Моя кн., 2006. – 448 с.
12. Гетманцев Д. О. Банківське право України: навч. посіб. / Д. О. Гетманцев, Н. Г. Шукліна. – К.: Центр учб. літ-ри, 2007. – 344 с.
13. Годованець В. Ф. Конституційне право України: Конспект лекцій / В. Ф. Годованець. – К., 2000. – 216 с.
14. Екологічне право України: підручник / А. П. Гетьман, М. В. Шульга, В. К. Попов та ін. / за ред. А. П. Гетьмана та М. В. Шульги. – Х.: Право, 2005. – 384 с.
15. Екологічне право. Академічний курс: підручник / за ред. Ю. С. Шемшученка. – К.: Юридична думка, 2005. – 848 с.
16. Житлове право України. Науково-практичний посібник / Є. О. Мічурін, С. О. Сліпченко, О. В. Соболев. – Харків: Еспада, 2001. – 318 с.
17. Земельне право України: підручник / Г. В. Анісімова, Н. О. Багай, А. П. Гетьман та ін. / за ред. М. В. Шульги. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 368 с.
18. Земельне право України: підручник / за ред. О. О. Погрібного, І. І. Каракаша. – К.: Істина, 2003. – 448 с.
19. Земельний кодекс України: Науково-практичний коментар / за ред. В. І. Семчика. – 2-е вид., перероб. і доп. – К.: Ін Юре, 2004. – 748 с.
20. Зюнокін А. Г. Фінансове право: навч. посіб. / А. Г. Зюнокін. – 4-е вид., допов. – К., 2007. – 568 с.
21. Калюжний Р. А. Кодекс України про адміністративні правопорушення: за станом на 9 лист. 2009 р. Науково-практичний коментар. – 3-е вид., із змінами та доповненнями / Р. А. Калюжний, А. Т. Комзюк, О. О. Погрібний та ін. – К.: Всеукраїнська асоціація «Правова Єдність», 2010. – 684 с.
22. Кельман М. С. Загальна теорія держави і права: підруч. / М. С. Кельман, О. Г. Мурошин, Н. Н. Хома. – 3-є вид., стер. – Л.: Новий світ – 2000, 2007. – 584 с.
23. Кириченко В. М. Правознавство: Курс лекцій: навч. посібник / В. М. Кириченко. – К.: Центр навч. л-ри, 2007. – 240 с.
24. Кириченко В. М. Правознавство: Модульний курс: навч. посіб. / В. М. Кириченко. – К.: Центр навч. літ-ри, 2007. – 328 с.
25. Кодекс законів про працю України: науково-практичний коментар. – Харків: Консум, 2003. – 832 с.

26. Кодекс України про адміністративні правопорушення : науково-практичний коментар / за ред. Р. А. Калюжного. – К.: Правова єдність, 2008. – 781 с.
27. Конституційне право України / за ред. В. Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка, 2000. – 734 с.
28. Конституційне право України: підручник / за ред. Ю. М. Тодики. – К.: Ін Юре, 2002. – 544 с.
29. Кравченко В. В. Конституційне право України.: навч. посіб. / В. В. Кравченко. – К.: Атіка, 2000. – 320 с.
30. Кримінальне право України. Загальна частина: навч. посіб. / [авт.-упоряд. П. В. Хряпінський]. – Суми: Університетська книга, 2009. – 687 с.
31. Кучерявенко Н. П. Налоговое право Украины: (вопросы и ответы) / Н. П. Кучерявенко. – Х.: ООО «Одиссей», 2007. – 144 с.
32. Науково-практичний коментар до кримінально-процесуального кодексу України / за ред. В. М. Тертишника. – К.: А. С. К., 2007. – 1056 с.
33. Науково-практичний коментар Земельного кодексу України / за заг. ред. В. В. Медведчука. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 656 с.
34. Орлюк О. П. Банківське право: навч. посіб. / О. П. Орлюк. – 2-е вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 392 с.
35. Основи правознавства України / за ред. проф. В. Л. Ортинського. – 2-е вид., доповнене і перероблене. – Львів: Оріона – Нова, 2006. – 368 с.
36. Основи правознавства України: навчальний посібник / С. В. Ківалов, П. П. Музиченко, Н. Н. Крестовська, А. Ф. Крижанівський. – 8-е вид., стер. – Х.: Одісей, 2008. – 440 с.
37. Панікаров В. Д. Цивільне право України. / В. Д. Панікаров, С. М. Попова. – К.: Центр учб. літ-ри, 2007. – 196 с.
38. Правознавство: навч. посіб. / С. В. Дрожжина, О. О. Одінцова, В. О. Кондратьєва та ін.; за ред. С. В. Дрожжиної. – К.: Знання, 2006. – 350 с.
39. Природноресурсове право: навч. посіб. / за ред. І. І. Каракаша. – К.: Істина, 2005. – 376 с.
40. Радзієвська Л. К. Нотаріат в Україні: навчальний посібник / Л. К. Радзієвська, С. Г. Пасічник. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – 105 с.
41. Синчук С. М. Право соціального забезпечення України / С. М. Синчук, В. Я. Буряк. – Київ: Знання, 2003. – 240 с.
42. Сімейне право України: підручник / Л. М. Баранова, В. І. Борисова, І. В. Жилінкова та ін.; за заг. ред. В. І. Борисової та І. В. Жилінкової. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 200 с.
43. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / І. В. Жилінкова, Н. А. Дячков, В. К. Антошкін, І. В. Жилінкова. – К.: Світлофор, 2008. – 855 с.
44. Скакун О. Ф. Юридический научно-практический словарь-справочник: основные термины и понятия / О. Ф. Скакун, Д. А. Бондаренко. – Х.: Эспада, 2007. – 488 с.

45. Стичинський Б. С. Право соціального забезпечення в Україні / Б. С. Стичинський, І. В. Зуб та ін. – К.: Юридична книга, 2003. – 440 с.
46. Трудове право України: навчальний посібник / за ред П. Д. Пилипенка. – К.: Істина, 2005. – 208 с.
47. Уголовно-процесуальний кодекс України: науч.- практ. комент. / В. Т. Малярєнко, Ю. П. Алєнтин, Е. Н. Гидулянова и др.; под общ. ред. В. Т. Малярєнко, Ю. П. Алєнина. – Х.: Одиссей, 2003. – 960 с.
48. Фріс П. Л. Кримінальне право України. Загальна частина. / П. Л. Фріс. – К.: Атіка, 2004. – 488 с.
49. Хозяйственное право: учебник / В. К. Мамутов, Г. Л. Знаменский, К. С. Хахулин и др. / под ред. В. К. Мамутова – К.: Юринком Інтер, 2002. – 912 с.
50. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / за ред. В. В. Комарова. – Харків: Одісей, 2001. – 807 с.
51. Цивільне та сімейне право України: підруч. / за ред. Є. О. Харитоновна. – К.: Правова єдність, 2009. – 968 с.
52. Шпиталєнко А. Г. Основи правознавства: навч. посіб. – 5-е вид. / А. Г. Шпиталєнко, Р. Б. Шпиталєнко. – К.: Каравела, 2008. – 376 с.
53. Щєрбина В. С. Господарське право: підручник / В. С. Щєрбина. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 480 с.

3. Методичні посібники і вказівки

1. Методическое пособие по курсу «Основы права». Часть 1 «Теория государства и права» (для студентов всех форм обучения всех специальностей). Составитель: М. А. Шипович. – Горловка: АДИ ДонНТУ, 2006. – 124 с.
2. Методичний посібник з навчальної дисципліни «Правознавство». Частина 2 «Основні галузі права» (для студентів всіх форм навчання всіх спеціальностей). Укладачі: М. А. Шипович, О. А. Гордієвський. – Горлівка: АДІ ДВНЗ «ДонНТУ», 2008. – 101 с.

ДОДАТОК А

Таблиця 1 – Контрольна робота для студентів заочної форми навчання всіх спеціальностей

		Передостання цифра шифру									
		0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Остання цифра шифру	0	1	26	19	18	17	16	15	14	13	12
		30	31	40	34	38	37	36	35	34	33
		50	54	53	52	51	50	49	48	47	46
		80	79	78	77	76	75	74	73	72	81
	1	11	2	11	10	9	8	7	6	5	4
		39	29	32	31	30	29	28	27	26	25
		45	44	43	42	41	40	41	48	43	42
		70	69	68	67	66	80	79	78	77	76
	2	12	3	13	2	1	30	19	18	17	16
		40	24	28	23	22	31	30	29	28	27
60		61	62	63	61	60	59	50	48	47	
82		84	78	77	76	65	82	73	82	70	
3	13	15	14	4	13	12	11	10	9	8	
	38	26	25	27	34	33	22	21	30	31	
	47	45	44	49	42	41	40	42	44	49	
	73	61	62	75	65	66	70	75	75	72	
4	14	7	6	5	5	4	3	2	1	20	
	37	39	38	37	26	36	35	34	33	32	
	48	59	58	45	52	51	50	49	48	47	
	69	83	78	66	75	74	76	73	72	71	
5	15	19	18	17	16	6	15	14	13	12	
	36	40	35	36	37	25	38	39	34	33	
	49	47	48	52	50	51	52	53	50	40	
	70	80	74	73	76	77	78	79	84	80	
6	16	11	10	9	8	7	7	6	5	4	
	35	29	28	27	26	25	24	23	22	21	
	50	47	46	47	44	43	42	41	43	60	
	79	68	67	68	65	64	63	62	67	83	
7	17	3	2	1	20	19	18	8	17	16	
	34	30	31	32	33	34	35	23	36	37	
	51	50	51	54	53	54	55	56	57	58	
	73	71	72	76	74	81	83	78	79	80	
8	18	15	14	13	12	11	10	9	1	8	
	33	33	34	35	36	37	40	59	30	38	
	46	49	48	43	46	45	60	76	44	59	
	60	66	67	69	69	68	75	84	77	78	
9	19	7	6	5	4	3	2	9	20	10	
	32	31	30	29	28	27	26	39	39	21	
	60	52	53	53	55	56	57	59	59	60	
	81	74	75	77	77	76	77	84	73	79	

ДОДАТОК Б

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
АВТОМОБІЛЬНО-ДОРОЖНІЙ ІНСТИТУТ

Кафедра «Суспільні науки»

Контрольна робота

з дисципліни «_____»
на тему «_____»

Виконав(ла)
студент(ка) _____ курсу
групи _____

_____
Прізвище, ім'я, по батькові

Шифр _____

Перевірів(ла)

_____
Прізвище, ім'я, по батькові

Горлівка 2011

Електронне навчально-методичне видання

Шипович Марина Анатоліївна

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З ДИСЦИПЛІНИ «ПРАВознавство»
(ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ
ВСІХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ)**

Підписано до випуску 11.01.2012 р. Гарнітура Times New.
Умов. друк. арк. 3,5. Зам. № 4

Державний вищий навчальний заклад
«Донецький національний технічний університет»
Автомобільно-дорожній інститут
84646, м. Горлівка, вул. Кірова, 51
E-mail: drukfnf@rambler.ru

Редакційно-видавничий відділ

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 2982 від 21.09.2007 р.